

**AFGANİSTAN HALI VE KİLİM DOKUMACILIĞI SEKTÖR
ANALİZİ: HERAT İLİ ÖRNEĞİ**

Habibullah ELTAF

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AFGANİSTAN HALI VE KİLİM DOKUMACILIĞI SEKTÖR ANALİZİ:

HERAT İLİ ÖRNEĞİ

Habibullah ELTAF

0000-0003-3710-0913

Prof. Dr. Sertaç DOKUZLU
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

BURSA – 2021
Her Hakkı Saklıdır

Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

14/01/2021

Habibullah ELTAF

ÖZET

Yüksek Lisans

Afganistan Halı ve Kilim Dokumacılığı Sektör Analizi: Herat İli Örneği

Habibullah ELTAF

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Sertaç DOKUZLU

Afgan el dokuması halı ve kilimleri, yüzlerce yıldır Afgan sanatının ve kültürünün sembolü olarak bilinmektedir. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan bu ürün üretim, tasarım, kalite, istihdam yaratma potansiyeli ve döviz girdisi sağlama gibi özellikleriyle ekonomide ve özellikle Afganistan ihracatında önemli ve stratejik bir konuma sahiptir. El dokuma halıları İran, Pakistan, Türkiye, Hindistan ve Çin gibi ülkelerde üretilmekte ve bu ülkeler Afganistan el dokuma halı sektörünün dünya pazarlarındaki en önemli rakipleri arasında yer almaktadır.

Afgan halı sektöründe, iki milyondan fazla kişi halı dokumacılığında, bir milyondan fazla kişi ise ilgili işlerde çalışmaktadır. Bu sektör, ülkenin ekonomik büyümesinde ve kırsal alanların kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Uzun bir durgunluğun ardından sektör yeniden büyümeye başlamış ve ihracat 2001'de 4 milyon dolar iken 2005'te 240 milyon dolara yükselmiştir. Ancak ülkenin iç sorunları ve sektöre devlet ve özel sektör desteği olmaması nedeniyle ihracat 2019 yılında 29,6 milyon dolara düşmüştür.

Afganistan her bölgesinde halı dokumacılığı yapılmakta olup ana halı üretim ve ticaret merkezleri Kabil, Herat, Faryab, Andhoy, Belh ve Kunduz'dur. Araştırmada önemli bir halı dokuma merkezi olan Herat ili ele alınmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre Afganistan halı ve kilim üretiminin yaklaşık %10'unun Herat'ta yapıldığı, sektörün iyi yönetilmesi durumunda 100 milyon doların üzerinde gelir elde edileceği tespit edilmiştir. Afganistan'da el dokuma halı ve kilimin metrekare başına ortalama satış fiyatları 50-100 dolar arasıyken, dünya pazarlarında bu fiyat 400-500 dolar arası tahmin edilmektedir. Herat halı dokumacılarının %63'ü çalışmalarına devam edebilmek için krediye ihtiyaç duymakta ve %62'si makine halısı ithalatından olumsuz etkilenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Halı ve Kilim, Afganistan, Üretim, Ticaret, Ekonomik analiz
2021, vii + 79 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

Afghan Carpet and Rug Weaving Sector Analysis: The Case of HERAT Province

Habibullah Eltaf

Bursa Uludag University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economic

Supervisor: Prof. Dr. Sertaç DOKUZLU

Afghan hand-woven carpets and rugs are referred to as a symbol of Afghan art and culture for hundreds of years. This product, which incorporates a history of many thousand years, has a crucial and strategic position within the economy and particularly within the export of the Islamic State of Afghanistan due to options like production, design, quality, the potential for job creation, and exchange influx.

Handmade carpets are made in countries like the Asian nations, Pakistan, Turkey, India, and China, and these countries are among the foremost important competitors of Afghanistan's handmade carpet business in international markets.

In the Afghan carpet sector, over 2 million people are engaged in carpet weaving and more than one million others are engaged in related jobs. This sector plays a key role within the country's economic process in addition to the development of rural areas. After a protracted recession, the industry began to grow again, with exports rising from \$ 4 million in 2001 to \$ 240 million in 2005. however, because of the country's internal issues and therefore the lack of presidency and private sector support for the industry, its exports fell to \$ twenty-nine.6 million in 2019

Carpet weaving is completed in most is done of the country and also the main centres of carpet production and trade are national capital, Herat, Faryab, Andkhoy, Balkh and Kunduz.

According to the results of this research, it was found that 10% of the country's carpet and kilim production is done in Herat city, and if properly managed, the revenue of over \$ 100 million are going to be obtained. In Afghanistan, the average sales price of hand-woven carpets and rugs is between 50-100 dollars per square meter, while in world markets this price estimated between 400-500 dollars. 63% of Herat carpet weavers are in serious need of credit to continue their work and also 62% of them have complained regarding the import of machine-made carpets.

Key words: Carpet and Rug, Afghanistan, Production, Trade, Economic analysis

2021, vii + 79 pages.

TEŐEKKÖR

Sadece tez alıőmasında değil her daim bilimsel bilgi ve değerli gÖrüşleriyle bana yol gÖsteren, kendisi ile çalıőmaktan bÖyÖk onur ve mutluluk duyduğum tez danıőmanım Sayın Prof. Dr. Sertaç DOKUZLU'ya yÖrektek teőekkÖr eder ve saygılarımı sunarım. Ayrıca kapsamlı yardımları için Herat'taki halı dokumacılarına teőekkÖrlerimi sunarım.

Sevgili aileme, Özellikle kardeőlerime ve arkadaőlarıma da tam destekleri ve iş birlikleri için teőekkÖr ederim.

Hazırlamıő olduğum yÖksek lisans tezinin faydalı olmasını ve ilerideki çalıőmalarda kullanılmasını dilerim.

Habibullah ELTAF

14/01/2021

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI	4
2.1. Dünyada Halı ve Kilim Üretimi ve Ticareti.....	4
2.2. Kaynak Araştırması.....	12
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	19
3.1. Materyal	19
3.2. Yöntem.....	20
4. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	23
4.1. Afganistan'da Halı ve Kilim Üretimi ve Ticareti	23
4.2. El Dokuma Halı ve Kilim Sektörü Saha Araştırması Sonuçları	42
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	62
KAYNAKLAR.....	69
EKLER	74
Ek 1. Saha Araştırması Anket Soruları.....	74
ÖZGEÇMİŞ	79

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar Açıklama

ACCI	Afghanistan Chamber of Commerce and Investment
ARCC	Afghanistan Rugs and Carpet Center
EPAA	Export Promotion Agency of Afghanistan
HHLA	Hamburg Harbour and Warehouse Inc.
HPEC	Handcraft Promotion and Export Center
IHB	İran Halı Birliği
ITC	International Trade Centre
KCEC	Kabul Carpet Export Center
KTM	Kabil Ticaret Müşavirliği
MTI	Ministry of Trade and Industry
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
USAID	United.State Agency for International Development

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Dünyanın En Eski Halısı (Pazırık Halısı)	1
Şekil 2.1. Hindistan El Dokuma İhracatı Değeri	6
Şekil 2.2. Pakistan El Dokuma Halısının İhracat Değeri	7
Şekil 2.3. İran El Dokuma Halınının İhracatı.....	8
Şekil 2.4. Türkiye El Dokuma Halınının İhracatı	10
Şekil 3.1. Herat İli Haritası	20
Şekil 4.1. Afgan Aqça Kilimi 2.55x1.74.....	25
Şekil 4.2. Afgan Halısı 8.3x11.4	26
Şekil 4.3. Herat Dokuma Halısı	27
Şekil 4.4. Afgan Kilimi	29
Şekil 4.5. Afgan Halısı	29
Şekil 4.6. Afgan Halıları Üretmek İçin Gerekli Yün Kaynakları	31
Şekil 4.7. Afganistan'da İlk Yün İpliği Üretimi Yapan Firma	31
Şekil 4.8. Afganistan'da Yün İpleri Boyamasının Şekli	32
Şekil 4.9. Halı ve Kilim Boyamasında Kullanılan Bitkiler.....	32
Şekil 4.10. Halıcılıkta Kullanılan Aletler.....	33
Şekil 4.11. Halı Tezgâhı (ARCC/ İlk Büyük Halı Üretici Firması).....	33
Şekil 4.12. Halı ve Kilimin Yerel Pazarı	35
Şekil 4.13. Afganistan'dan Kaçak Giden Halı ve Kilimler	37
Şekil 4.14. Afgan Halı ve Kilim İhracat Değeri (milyon \$) 2001-2019.	38
Şekil 4.15. Afganistan El Dokuma Halı ve Kilim İhracat Değerinin Ülkelere Göre Dağılımı	39
Şekil 4.16. Dokumacıların Halı ve Kilim Dokuma Nedeni	45
Şekil 4.17. Halı ve Kilim Dokuma Yerinin Mülkiyet Durumu	46
Şekil 4.18. Atölyede ve Evde Halıcılık (Herat İli).....	46
Şekil 4.19. Halı ve Kilim Üretimine Başlamadan Önce Yapılan Faaliyetler.....	47
Şekil 4.20. Halı ve Kilim Dokumacılığında Motif Elde Etme	48
Şekil 4.21. Halı ve Kilim Üretiminde Kullanılan Boya Türleri.....	49
Şekil 4.22. Halı ve Kilim Üretiminde Kullanılan Elyaf Türü	49
Şekil 4.23. Dokumacılara Göre Hammadde Fiyatlarının Düzeyi	50
Şekil 4.24. Hammadde Tedarikinde Yaşanan Sorunlar	50
Şekil 4.25. Dokunan Halı ve Kilimlerin Pazarlanma Şekli.....	53
Şekil 4.26. Halı ve Kilim Pazarlamasıyla İlgili Sorunlar.....	54
Şekil 4.27. Halıcılıkta Çocukların Rolü	58
Şekil 4.28. Halıcılıkta Kadınların Rolü.....	58
Şekil 4.29. Halıcılığın Geliştirilmesine Yönelik Öneriler.....	61
Şekil 5.1. Afganistan Halı ve Kilim Dokuma Sektörü SWOT Analizi.....	65

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 2.1. Dünyanın Önde Gelen El Halısı İhracatçı Ülkeleri (2019).....	4
Çizelge 4.1. Halı ve Kilim Üretim Miktarı Bakımından İllerin Payı (2016).....	27
Çizelge 4.2. Halı Dokuma Giderleri ve Maliyeti (2016)	34
Çizelge 4.3. Halı ve Kilim Dokumacılarına Ait Demografik Veriler	43
Çizelge 4.4. Halı ve kilim Dokumacılarının Gelir Dağılımı (%).....	43
Çizelge 4.5. Dokumacılık Gelirinin Toplam Gelire Oranı (%).....	44
Çizelge 4.6. Dokumacıların Halı ve Kilim Üretim Tecrübeleri.....	44
Çizelge 4.7. Afganistan’da Dokunan Halı Türleri	51
Çizelge 4.8. Piyasada Tercih Edilen Halı ve Kilim Türleri	52
Çizelge 4.9. Halı Üretiminde Avans Alma Durumu	55
Çizelge 4.10. Halı ve Kilim Dokumacılığının Gelirinin Yeterliliği ile İlgili Görüşler ...	55
Çizelge 4.11. Halı Dokumacılarının Üretici Örgütlerine Üyelik Durumu.....	56
Çizelge 4.12. Halı ve Kilim Dokumacılarının Kredi İhtiyacı ve İhtiyaç Dönemi	57
Çizelge 4.13. Halı ve Kilim Üretiminde Kadınların ve Çocukların Rolü.....	58
Çizelge 4.14. Halı ve Kilim Dokuma Sürecinde Görülen Hastalıklar	59
Çizelge 4.15. Makine Halıların El Dokuma Halı ve Kilim Üretimi Üzerindeki Etkisi ..	60
Çizelge 4.16. Halı ve Kilim Üretiminde Karşılaşılan En Önemli Sorunlar	61

1. GİRİŞ

El dokumacılığı tarihi sanatlardan biridir. İlk insanlar, vücutlarını dış etkenlerden korumak amacıyla hayvan derileri kullanılmıştır. Daha sonrasında dokumacılıkta hayvan derileri ve bitki lifleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, dokumacılık, insanların çalıştığı en eski işlerden birisi olarak kabul edilmektedir (Rostami 2014).

El dokuma halılar insanlar için önemli ve değerli ürünlerdir. Halı dokumacılığı birçok ülkenin kültüründe tarihsel olarak yer almaktadır. Halı sektörü hala ekonominin hareketli bir dalı sayılmaktadır. El dokumaları evlerde yer döşemeleri, battaniyeler, masa örtüleri ve dekorasyon amacıyla kullanılmaktadır. Halı terimi, atıklarının atılmasından sonra (arka iplikleri) üzerine desene göre istenilen hav yüksekliğinde iplerin geçirilerek düğümlenmesi ile yapılan ev içinde kullanılan eşya ya da yüzeyinde fazladan iplik bulunan ve kazık adı verilen bir kalın kumaş türü anlamına gelmektedir (Abidi ve ark. 2015). İnsanın temel rahatlık ve konfor ihtiyacı, halı üretimin ilk kıvılcımı sayılmaktadır. El dokuma halıların kesin ve ayrıntılı bir tarihi yoktur. Bereket Kuruluş'a göre bulunan en eski halı, Sovyet arkeolog Sergei İvanovich Rudenko tarafından keşfedilen "Pazırık" halısıdır (BF 2018) (Şekil 1.1). National Geographic'e göre (1999) bilinen en eski el dokuma halı, 1948'de Sovyet arkeolog Rudenko tarafından Sibirya'daki Altay Dağlarında Altay Prensi'nin "Pazırık" yakınlarındaki mezarlığında keşfedilmiştir. Bu halı binlerce yıl önce el dokuma halılarının ne kadar iyi üretildiğini açıkça göstermektedir. Yapılan radyo karbon testleri "Pazırık" halısının M.Ö. 5.yüzyılda dokunduğunu tespit etmiştir

Şekil 1.1. Dünyanın En Eski Halısı (Pazırık Halısı)
Kaynak: (NG 1999).

El dokuma halı ve kilimler, yüzyıllardır oluşmuş modeller ve desenlerle geleneksel tezgâhlarda dokunmaktadır. Her bir düğüm, baştan sona el yapımıdır. Bu geleneksel yöntemlerle üretilen halı ve kilimler zengin dokuları, canlı renkleriyle uzun yıllar kullanılmakta, renklerini ve desenlerini muhafaza etmektedirler. El dokuma halılar yün, ipek, jüt ve pamuk gibi doğal malzemelerden üretilmektedir. Bu nedenle el dokuma halı ve kilimler dayanıklı, uzun ömürlü el sanatlarından biri olarak kabul edilmektedir (Anonim 2020 c).

Afganistan halı endüstrisi uzun bir geçmişe sahiptir ve bu sanatın geçmişi yüzyıllara dayanmaktadır. Afganistan halı dokumacılarının eşsiz yetenekleri, halıların desenleri, kullanılan koyunyünleri ve geleneksel boyama teknikleri Afgan halılarını eşsiz yapmakta, Afganistan halı ve kilimleri ülke tarihinin ve ülkede bulunan çeşitli kültürlerin mirası olarak kabul edilmektedir (ACCI, 2018).

Kabil Halı İhracat Merkezi'ne (KCEC) göre (2018) Afganistan'da farklı türde el dokuma halılar üretilmekle birlikte keçe yün halılar da dokunmaktadır. Afganistan'da halı dokumacılığı genellikle ülke geneline yayılmış bireysel halı dokumacıları tarafından yapılmaktadır. Üretiminin %95'inden fazlası halı ihracatçısı firmalar tarafından bağımsız dokumacıların evlerinde yaptırılmaktadır.

Küresel piyasalardaki daralmaya rağmen Afganistan halı endüstrisi, yıllar süren durgunluğun ardından 2000 yılından bu yana ortalama %2 büyümüştür. El dokuma halı ve kilim ihracatı 2005 yılında en yüksek seviyesi olan 240 milyon dolara ulaşmıştır. Afganistan İhracat Destek Ajansı (EPAA) yılda ortalama 2 milyon halının ihraç edildiğini tahmin etmektedir.

Pakistan'da üretilen ve satılan el dokuma halılarının %70'inden fazlasının Afgan halısı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Afganistan dünyanın önde gelen el dokuması halı ihracatçılarından biri sayılmaktadır (EPAA, 2005).

Afgan halılarının rekabet gücü, dokumacıların halı dokuma becerisinden, kullanılan doğal boyalardan ve koyunyünlerinin kalitesinden etkilenmektedir. Ayrıca Afganistan Hükümeti halı endüstrisinin önemini kabul etmekte ve bu sektörü STK'larla birlikte desteklemektedir. Afgan hükümeti ve uluslararası kuruluşlar 2001 yılından bu yana Afgan halılarını küresel pazarda yeniden ön plana çıkarabilmek için çaba sarf etmektedirler. Ancak, teknoloji eksikliği, altyapı eksikliği ve pazarlara erişim yetersizliği

bu çabaların önündeki en önemli engellerdir. Afganistan'ın halı sektörü, ülke için istihdam yaratma ve döviz girdisi sağlama açısından yüksek bir potansiyele sahiptir (Bilgin ve Demir 2008).

Çalışmanın temel amacı, halı dokumacılığının el sanatlarının önemli bir parçası olduğu Afganistan'ın Herat ilindeki halı dokuma sektörünü incelemesidir. Aynı zamanda Afganistan'daki halı ve kilim sektörünün rekabet gücünün artırılmasına yönelik öneriler geliştirmek ve sektöre yol gösterici olabilmektir. Bu kapsamda halı ve kilim üreten işletmeler, aileler ve tüccarlar ile görüşmeler yapılarak üretim ile ilgili sorunlar, darboğazlar ve potansiyeller belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda dünya piyasalarındaki el dokuma halılarına ilişkin gelişmeler de incelenmiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1. Dünyada Halı ve Kilim Üretimi ve Ticareti

Dünyada halı ticareti, el halısı ve makine halısı olmak üzere, üretim teknikleri, yatırım eğilimleri, maliyetleri, tüketici profilleri, kullanılış amaçları, pazar yapıları ve sermaye yoğunlukları oldukça farklı olan iki ana grupta incelenmektedir. El halısı, emek-yoğun ve tarihsel-kültürel miras yoluyla gelişen motiflere dayalı bir üretim yapısı sergilerken; makine halısı, sermaye-yoğun ve teknik tekstil kategorisinde ele alınabilecek bir üretim yapısındadır (SERKA 2019).

Dünyadaki el dokuma halıların çoğunun Asya ülkelerinde üretildiği bilinmektedir. Başlıca el dokuma halı üreticileri ve ihracatçıları: Hindistan, Pakistan, İran, Türkiye, Nepal, Afganistan ve Çin'dir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1. Dünyanın Önde Gelen El Halısı İhracatçı Ülkeleri (2019)

Ülke	İhracat Değeri (USD)
Hindistan	319.481
Pakistan	80.710
İran	73.249
Nepal	67.406
Türkiye	55.404
Çin	38.274
İtalya	35.019
Afganistan	29.641
ABD	24.039
Almanya	23.478
İngiltere	15.885
Fransa	9.890
Danimarka	8.687
Fas	8.543
Hollanda	8.324

Kaynak: (İHB) 2019

Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Orta Doğu, dünyanın en büyük el dokuma halı ithalatçıları ve kullanıcılarıdır (Nasrat ve Karimi 2016). El dokuma halı ihracatının değeri 2019 yılında 828 milyon dolar olarak tahmin edilirken, 319 milyon dolar ile Hindistan, 81 milyon dolar ile Pakistan ve 73 milyon dolar ile İran en yüksek el dokuma halı ihracat değerine sahip ülkeleridir (İHB 2019).

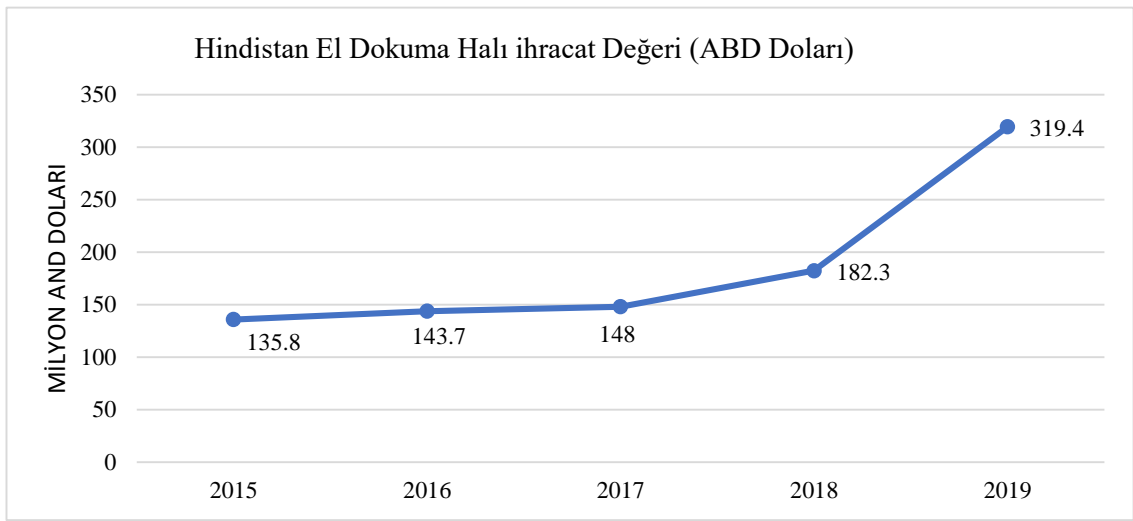
Dünya el dokuma halı ve kilimlerin yaklaşık %40'ını satın alan Amerika Birleşik Devletleri'nin ithalat yaptığı ülkelerin başında Hindistan gelmektedir. Hindistan'ın ABD'nin el dokuma halı ve kilim ithalat değerindeki payı 2013 -2017 yılları ortalamasına göre %51'dir. Pakistan, ABD'ne ürün satan ikinci ülke konumundadır ve ABD'nin ithalatındaki payı %16'dır. Nepal ve Türkiye yaklaşık %8'lik payları ile 3. ve 4. sırada gelen ülkelerdir (SERKA 2019).

Hindistan

Hint halı endüstrisi, en eski ve en emek yoğun endüstrilerden biri sayılmaktadır. Halı dokuma; İran, Çin ve Afganistan gibi farklı coğrafyalardan çeşitli beceri ve uzmanlığa sahip bir zanaattır. Ancak bu zanaat artık köylerde veya kasabalarda izole edilmiş bir ticaret değildir. Zaman geçtikçe bu zanaat yavaş yavaş gelişmiş ve el dokuma halılarına olan talep sadece ulusal pazarlarda değil, uluslararası pazarlarda da yaygınlaştırmıştır (Sadhna 2016). Hindistan'da halı endüstrisi ülkenin kuzey kesimde daha çok gelişmiştir. Dolayısıyla, halı endüstrisinin büyük merkezleri Keşmir, Jaipur, Agra ve Bhadohi - Mirzapur'da yer almaktadır. Geçmiş 20 – 30 yıldan beri Tafting halılar (ing. Tufting: bir ana tabana bir ipliğin geçirildiği bir dokuma türüdür) Hindistan'da önem kazanmıştır. Hindistan'da üretilen halılar beğeni toplayan tasarımları, renkleri ve kalitesi nedeniyle dünya çapında 70'den fazla ülkeye ihraç edilmektedir. Hint halılarının büyük bir kısmı iç pazarda talebin az olması nedeniyle ABD, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir (Goswami 2007).

Bugün Hindistan, dünyanın en büyük el dokuma halı üreticilerinden ve ihracatçılarından biri sayılmaktadır. Hindistan'ın el dokuma halılarının %90'ı ihraç edilmektedir. Hindistan Marka Sermayesi Vakfı'na (IBEF) göre Hindistan el dokuma halıları küresel ihracatın yaklaşık %35'ini oluşturmaktadır (Rostami 2014). Ayrıca, 3 milyondan fazla kişi doğrudan ve dolaylı olarak sektörde istihdam edilmekte ve bu kişiler gelirlerini özellikle kırsal alanlarda halı ve kilim endüstrisinden elde etmektedir (Nasrat ve Karimi 2016).

Hindistan, makine halısı ile aynı fiyatlarla el dokuma halılar üreterek Avrupa ve Amerika pazarında büyük bir fiyat avantajına sahip olmuştur (Das ve ark. 2018). Bu nedenle Hindistan, dünya el dokuma halı ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Ancak Hindistan'dan ihraç edilen halıların birim değeri hala düşüktür. Yün halılar, kilimler, durry kilimler (tüy bırakmayan kilimler) ve benzeri ürünler, Hindistan'ın en çok ihraç edilen ürün grubunu oluşturmaktadır. İpek halı ihracatı, toplam halı ihracatının %6'sıdır (Anonim 2020k). Geniş bir ürün yelpazesi sunan Hindistan halı sektörü hem değer hem de hacim olarak gelişmektedir. Tahminler, yaklaşık 5 yıl içinde Hindistan halı ihracatının 3 milyar doları aşacağı yönündedir (Bilgin ve ark. 2011).

Şekil 2.1. Hindistan El Dokuma İhracatı Değeri

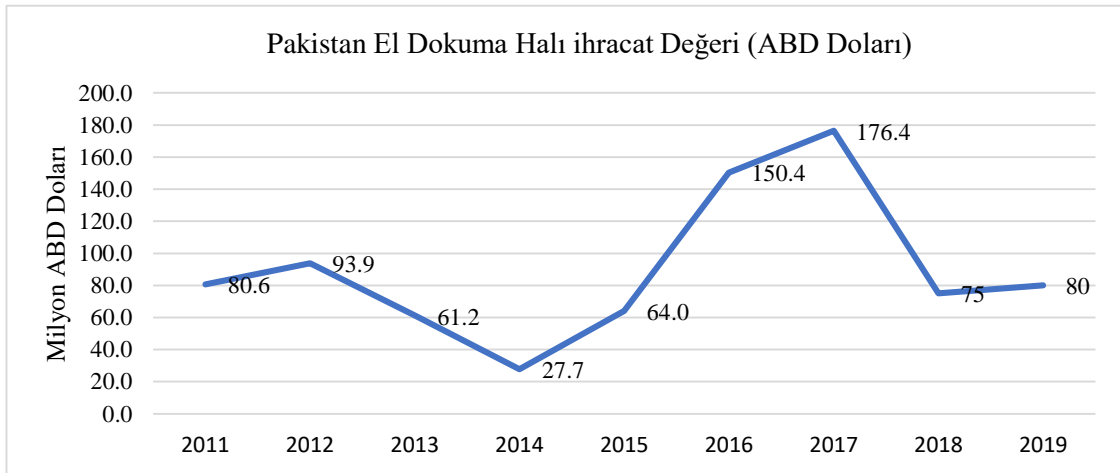
Kaynak: ITC, 2020.

Pakistan

Tarihçiler, Pakistan'da halı üretiminin 11. yüzyılda ilk Müslüman fatihler olan Gazneliler ve Ghoriler'in (Afganlar) gelişiyle başladığını öne sürmektedir. Halı endüstrisi, Pakistan ekonomisinde hayati bir rol oynamaktadır. Dokumacılık sektörü sadece ülke ekonomisi için önemli bir döviz kaynağı olmayıp, aynı zamanda kırsal alanlarda yoksulluğun giderilmesine de katkıda bulunmaktadır (Rostami 2014). Halı imalatı, özellikle uzak kırsal alanlarda Pakistan'ın tamamını kapsayan küçük ev endüstrisidir ve temel tarım dışında geçimini sağlamak için alternatifini çok kısıtlı olan aileler için önemli bir gelir kaynağı sayılmaktadır (Cameron ve Zaman 2006). Pakistan el dokuma halı endüstrisi 1970'lerin sonlarından 2000'lerin başına kadar hızlı bir gelişim göstermiştir (Nasrat ve Karimi 2016). Pakistan, üretiminin yaklaşık %95'ini dış pazarlara ihraç etmektedir.

Pakistan dünyanın aktif el dokuma halı ihracatçılarından birisi olarak tanımlanmaktadır. Pakistan son yıllarda Hindistan'ın ardından dünyanın en büyük ikinci el dokuma halı ihracatçısı konumuna gelmiştir. Pakistan'ın ihracat ürünlerinin büyük bir bölümü Afganistan'da üretilmektedir. Afganistan'da kırpma ve yıkama imkânının olmaması nedeniyle halılar Pakistan'a gönderilmektedir. Ayrıca Pakistan halı üretiminin %60'ı Afgan göçmenler tarafından gerçekleştirilmektedir (Rostami 2014). Pakistan Halı Üreticileri ve İhracatçıları Birliği'ne göre, ülkede 150.000 – 200.000 dokuma tezgâhı ve dokumacı sayısının da 1,5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Pakistan'ın dört ilinin tamamında halıcılık yapılmaktadır (Goswami 2009). Bununla birlikte, Pakistan'ın el dokuma halı ihracatı, Afganistan'ın küresel el dokuma halı pazarına yeniden girmesi nedeniyle son yıllarda keskin bir düşüş göstermektedir (Şekil 2.2) (Hansen ve Rosell 2012). Pakistan'da üretilen halıların neredeyse tamamı dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç edilmekte olup başlıca ihracat yapılan ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İtalya ve Japonya'dır. Avrupa pazarlarına serbest erişime rağmen, Pakistan halı endüstrisi son yıllarda düşüş yaşamaktadır (Nasrat ve Karimi 2016).

Pakistan'ın el dokuma halı endüstrisi, rakipleri olan diğer ülke endüstrileri gibi birçok zorlukla karşı karşıyadır. Çeşitli sektörel raporlara göre ana sorunlar ve zorluklar şunlardır: Hindistan ve İran'dan gelen büyük rekabet, Afgan mültecilerin (halı dokumacılar) Afganistan'a geri dönmesi, elektrik kesintileri ve yükselen enflasyon halı sektöründeki büyümeyi yavaşlatan en önemli faktörler arasında yer almaktadır (Naji 2007).

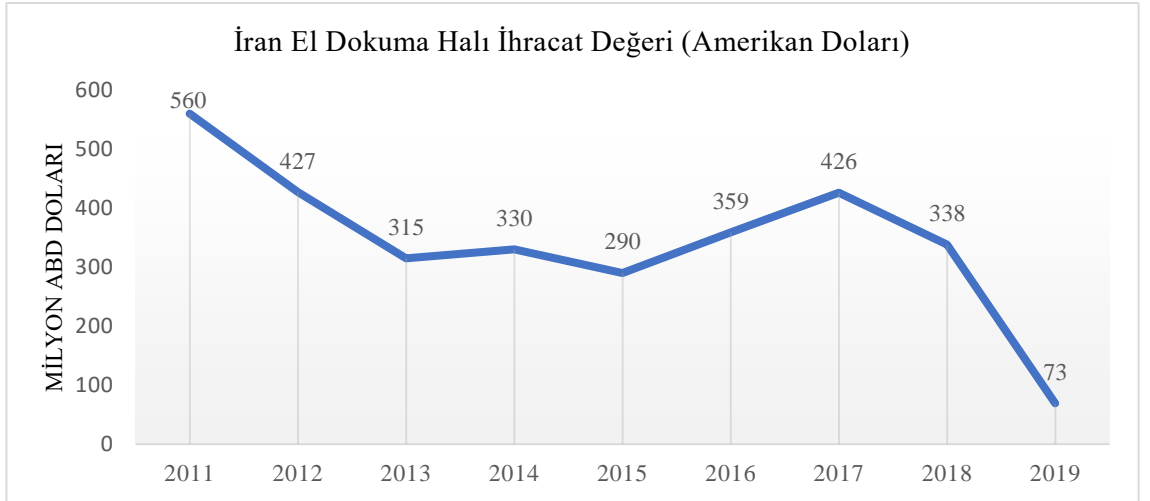

Şekil 2.2. Pakistan El Dokuma Halısının İhracat Değeri
Kaynak: ITC, 2020.

İran

İran el dokuma halısı, İran'ın petrol dışından en büyük ihracat ürünlerinden birisidir. İran el dokuma ipek halıları önemli bir döviz kaynağıdır ve İran'da istihdamın yaklaşık %7'sini oluşturmaktadır (Mohammadi 2016). Uzmanlara göre, İran halısının üç ana özelliği vardır; dokumada yüksek kaliteli saf yün kullanımı, kendine özgü nadir desenler ve doğal boya kullanımı. Bu üç faktör İran halılarını eşsiz kılmaktadır (Ahmadi, 2016).

İran halıları kaliteli tasarımları, renk zenginliği ve sanatsal desenleriyle uluslararası pazarlarda ünlüdür (Rostami 2014). Eghtesad Melet'a göre İran'da yıllık yaklaşık 5 milyon metrekare el dokuma halı üretilmektedir (IHB 2019). İran, dünyanın önde gelen halı üreticileri ve ihracatçılarından biri sayılmaktadır. Halı endüstrisi, İran ekonomisindeki en önemli endüstrilerden biridir. İstatistiklere göre, İran'da 2004 ile 2006 yılları arasında yıllık yaklaşık 500 milyon ABD Doları halı ihracatı gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, İran'ın el dokuma halı ihracatı 2006'dan sonra önemli ölçüde düşerek 2008'de 233,6 milyon ABD Dolarına gerilemiştir (Nasrat ve Karimi 2016). Aynı anda TradeMap istatistiklerine göre İran'ın el dokuma halı ihracatının 2019'daki değeri, son 10 yılında en düşük seviyesine, yani 73 milyon dolara gerilemiştir (Shahbazi 2016).

Şekil 2.3. İran El Dokuma Halının İhracatı

Kaynak: ITC, 2020.

Hindistan değer bakımından dünya ticaretinde lider konumunda olmasına karşılık, dünya piyasalarının en fazla talep ettiği halıların başında İran halıları gelmektedir. Günümüzde

İran halıları, bir zenginlik ve prestij göstergesi olduğu için dünyadaki tüm el halılarının toplamından daha fazla üretilmekte ve satılmaktadır. Bu nedenle Afganistan, Çin, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerde de İran halısı motiflerindeki halılar üretilmeye başlanmıştır (SERKA 2019).

İran'a uygulanan ambargolar özellikle Avrupalı şirketlerin uygun fiyatlarla İran halısı satın almalarına neden olmuştur. Aynı zamanda İran'da artan halı stokları el dokuma halı fiyatlarının düşmesine neden olmuştur. El dokuma halılarında ülke orijini kaybolmaya başlamış, diğer bir ifade ile pek çok ülke birbirinin desen ve motifleri ile el dokuma halı üretmeye başlamıştır. Özellikle Hindistan, Fars halılarında kullanılan desen ve tasarımları büyük ölçüde kullanmaktadır. El dokuma halıların İran dışındaki ülkeler tarafından aşırı düzeyde arz edilmesi 1994 yılında dünya halı ticaretinin merkezi olan Almanya'nın İran halısı ithalatını azaltmasına neden olmuştur. El halısı dokumacılığı yapan ülkelerin rekabeti ve düşük talep 1990'lı yılların ortalarında sona ermiş ve Almanya'nın Afganistan, Çin ve Pakistan'dan yaptığı ithalat bu dönem boyunca belli bir istikrara kavuşmuştur (Light ve ark. 2013).

Türkiye

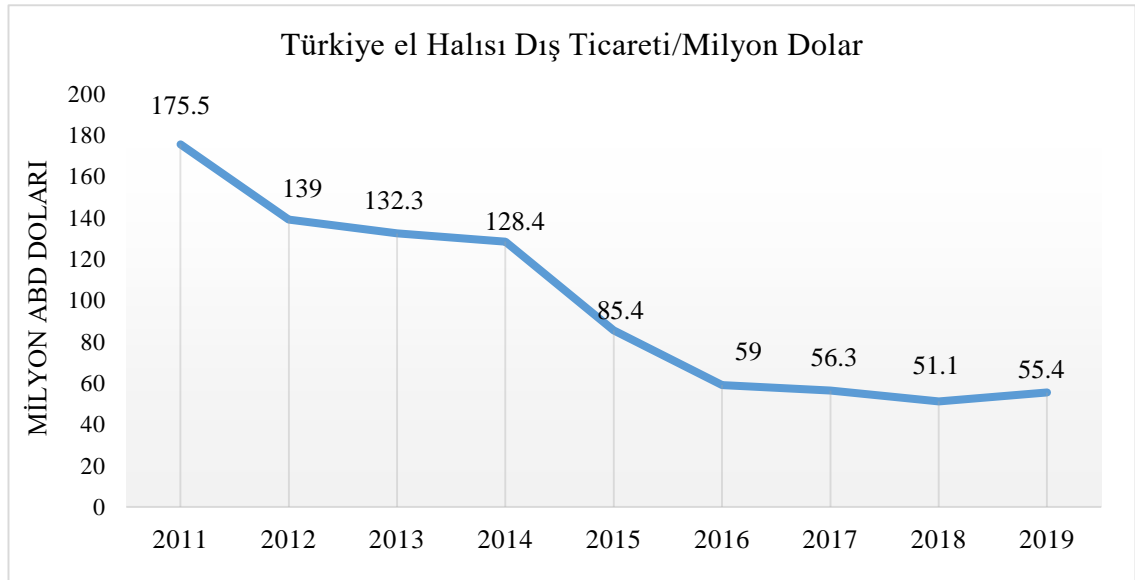
Türkiye, dünyadaki en eski el dokuma halı üretici ve ihracatçılarından birisidir, ancak dünya pazarlarındaki payı İran, Çin, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelere göre oldukça azdır (Nasrat ve Karimi 2016). Türkiye'de halı üretiminin önemli merkezleri: Konya, Uşak, Kayseri, İzmir illeri, Milas ve Ladik'tir. İzmir, Batı'ya ihracata yönelik halı üretimi ile ünlüdür.

Genelde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde konuşlanan makine halıcılığının aksine el halıcılığı Türkiye genelinde yaygındır. Tezgâh halıcılığı olarak bilinen Türkiye'nin hemen her yöresinde benimsenen el halıcılığı, başta Ege, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri olmak üzere ülkenin birçok yöresinde dokunmaktadır.

Türkiye'de el halısı imalatı; büyük ölçüde organize olmamış yerel aile işletmeleri, kendi adına halı dokuyan kişiler ve yerel yönetimlerce kurulmuş olan kooperatifler tarafından gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda halıcılığın ucuz işgücü nedeniyle üretimin Batı bölgelerinden Doğu bölgelerine doğru kaydığı görülmektedir (Bilgin ve ark. 2011).

Küresel pazarlarda tüketici tercihlerindeki değişim, el dokuma halı iç pazarının kademeli olarak gerilemesi, makine halısı üretiminin artması, turistlere el dokuma halısı satışlarının kademeli olarak gerilemesi, reklam ve pazarlama faaliyetlerinin olmaması, kamunun Sümer Halı'yı kapatması, Türk el dokuma halısı sektörün sorunlarının temelini oluşturmaktadır (Balyemez 2006).

Türkiye'de el dokuma halı üretiminin kademeli olarak düşmesi, diğer ülkelerdeki ucuz işçilikten kaynaklanan maliyet farkı nedeniyle, Türk el dokuma halılarının rekabet gücü İran, Çin, Hindistan, Pakistan ve Nepal gibi ülkelere geçmeye başlamıştır. Türkiye'deki teknolojik gelişmeler nedeniyle el dokuma halı üretimi hızlı bir şekilde makine imalatına dönüşmüştür. Örneğin 2013 yılında Türkiye 132 milyon ABD doları değerinde el dokuma halı ve yaklaşık 2 milyar ABD doları makine halısı ihraç etmiştir (Nasrat ve Karimi 2016).

Şekil 2.4. Türkiye El Dokuma Halının İhracatı
Kaynak: ITC, 2020.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce dünya el dokuma halılarının merkezi İstanbul olmuştur. İranlı halı tüccarlarının İstanbul'da yerleşerek buradan ihracat yaptıklarına dair belgeler bulunmaktadır. Bunlardan biri İran'ın Tebriz şehrinde gelen ve ilk özel İranlı halı tüccarı olan Hacı Yousef Ghalichi'ye (ghali Farsça'da halı anlamına gelmektedir ve Hacı Yousef'in soyadı Halıcı'dır) ait olan 1874 tarihli kayıtlardır. Geçmiş dönemlere ait tarihi kayıtlar aynı zamanda İran halılarına yönelik artan dış talebin İran dışında Azerbaycan bölgesinden gelen ve Fars tarzında üretilen halılar ile karşılandığını göstermektedir.

İran'da farklı bölgelerden halı satın alan, toplayan ve Tebriz pazarına getiren pek çok tüccar bulunmaktaydı ve zaman içerisinde ülke genelinde halı dokutma ve toplama işlerinin zorlaşması nedeniyle ana toplama merkezi Tebriz'den Tahran'a kaymış ve Tahran en büyük yeni ticaret merkezi haline gelmiştir. Bu durum etnik Azerilerin de yoğunlaşmasının başlangıcını oluşturmuştur. Tahran halı pazarının giderek büyümesi ve uluslararası müşteriler ile bağlantı kurmaya başlaması, tüccarları İstanbul'a daha az bağımlı hale getirmiştir. Aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun peş peşe aldığı yenilgiler ve İstanbul'daki güvensizlik ortamı halı ticaretinin Londra'ya kaymasına neden olmuştur. Dünya halı ticareti 1874'den 1930'lara kadar Tebriz – İstanbul ekseninde iken, Tahran – İstanbul – Londra eksenine kaymış, 1940'ta Tahran – Londra arasında gerçekleşmeye başlamış ve bu durum 1945'de gelişmiş bir organizasyon ile başlayıp günümüzde Tahran – Hamburg hattına geçmiştir (Light ve ark. 2013).

Dünya el dokuma halılarının ticaret merkezi Almanya'da bulunan Hamburg Serbest Limanı'dır. Günümüzde çoğu İran kökenli 200 kadar girişimci, Hamburg Serbest Limanı'ndan tüm dünyadaki yaklaşık 10.000 halı tüccarına İran halısı ihraç edilmektedir. İran, uygulanan ambargoya ve diğer ülkelerde de üretilen İran-tipi halı rekabetine karşılık, İran – Hamburg ekseninde yoğunlaşmış olan halı ticaretini kontrol etmektedir. Özellikle Azeri kökenli olan İranlı tüccar grubu Tahran – Hamburg arasındaki milyar dolarlık halı ticaretinin her iki tarafında da aktif rol oynamakta ve bu pazarlama ağını kaybetmemek için birlikte hareket etmektedir. Hamburg Serbest Limanı dünyanın en büyük serbest limanı olma özelliğine sahiptir ve Hamburger Hafen- und Lagerhaus Aktiengesellschaft (Hamburg Harbour and Warehouse Inc. – HHLA) adlı bir şirket tarafından yönetilmektedir. HHLA'nın bünyesinde pek çok ofis ve bu ofislerde de yaklaşık 650 adet halı tüccarı bulunmaktadır. El dokuma halı ticareti, HHLA ofislerindeki

ticari faaliyetlerin %11'ini oluşturmaktadır. Hamburg Serbest Limanı'nın bulunduğu bölgeye "Depolar Şehri" de denmektedir. Bu bölge de kendi içinde konteyner bölgesi, soğuk hava depoları bölgesi, çay ve kahve tüccarları bölgesi vb. ayrılmaktadır. Bu bölgelerden biri de halıcıların yerleşik olduğu bölgedir. Halı ticareti üç farklı sokakta yapılmaktadır. Bunlar; Brooktorkai, Am Sandtorkai ve Magdeburger Strasse'dir. İranlı halı tüccarlarının her üç sokakta da mağazaları bulunmaktadır. Söz konusu mağazalar genellikle 6 katlı büyük binalarda olup, her katta genellikle iki farklı mağaza yer almaktadır. Her biri yaklaşık 300 m² büyüklükte olup deposu, teşhir salonu ve ofisi içinde bulunan ve 3,5 metre yüksekliğinde olan mağazalardır. İranlı halı tüccarlarının aksine Afganistan, Çin, Hindistan, Pakistan ve Türkiye gibi ülkeler sadece tek bir sokakta (Am Sandtorkai) bulunmaktadır. Aynı zamanda el halısı üreten 50 kadar farklı ülke orijinli firma da birbiri ile yan yana bir sokakta yerleşmiş durumdadır. Am Sandtorkai, HHLA içerisindeki en az çekiciliğe sahip sokaktır. Bunun en önemli nedeni binaların eski olması ve müşteri asansörünün bulunmamasıdır. Dolayısıyla HHLA içerisinde en düşük kira düzeyi bu sokağa aittir. Brooktorkai sokağı el dokuma halı ve kilim ticaret hacminin en yüksek olduğu sokak olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle HHLA bu sokaktaki mağaza sahiplerinin binalar ile ilgili taleplerini hızlı bir şekilde yerine getirmekte ve bu binalara sürekli bakım yapmaktadır. Söz konusu binalarda müşteriler için asansör bulunmaktadır. İranlı tüccarların halı mağazalarının bulunduğu sokaklarda halılar tahta paletlerde, kablolu vinçler ile İranlı işçiler tarafından taşınmaktadır. Günümüzde çok daha modern ve kolay taşıma yöntemleri olmasına karşılık, bir pazarlama stratejisi olarak kullanılan bu halı taşıma gösterisi bölgeye gelen turist kabilelerinin çok ilgisini çekmektedir. Hamburg merkezli ticarete en önemli alıcılar Avrupa ülkelerinin yanı sıra ABD'dir (Light ve ark. 2013; SERKA 2019).

2.2. Kaynak Araştırması

Pain ve Ali (2006), tarafından hazırlanan "Afganistan'daki Pazarların Anlaması: Halılar ve Andkhoy Halı Pazarı Üzerine Bir Örnek Çalışma" adlı çalışmada, Afganistan'ın kuru üzüm, el dokuma halılar ve inşaat malzemeleri olmak üzere üç önemli ekonomik faaliyeti incelenmiştir. Çalışmada bahsi geçen ürünlerin pazarının Andkhoy şehrinde geliştiği ifade edilmiştir. Araştırmada bu pazarın, Kuzey Afganistan'da Türkmenler tarafından

yapılan ticari ilişkilerde Batılı müşterilerin kültür ve isteklerine uygun ürün üretimine bağlı kalındığı tespit edilmiştir.

Erdoğan ve Özgen (2006), tarafından yapılan “Türkiye’de El Dokuma Halılarının Sürdürülebilirliği: Standartlara ve Pazar Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri” isimli çalışmada, Türk el dokuması halı sektörünün iyileştirilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Çalışmada özellikle son yıllarda sektöre olan ilgisizlik nedeniyle ticaret ve üretimde önemli bir düşüş yaşandığı belirtilmiştir. Türk el dokuma halı sektöründe istikrarsızlığa neden olan temel faktörler; kalitesiz hammadde kullanımı ve diğer sektörler ile koordinasyon eksikliği olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma sonucunda, Türk el dokuması halıların sürdürülebilirliğini artırmak için kaliteli hammadde kullanımı, halılar için yeni tasarımlar ve el dokuma halı markalarının gelişimini hızlandıracak uygulamaların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Paterson (2006), tarafından hazırlanan " Pazara Giriş: Afganistanın Altı Sektöründe, Ticaret ve Tüccarlar " başlıklı çalışmada, Afganistan'daki altı önemli ekonomik sektörü etkileyen faktörler ile bu sektörlerin yoksulluğun azaltılması üzerindeki rolleri incelenmiştir. Çalışma, Taliban ve iç savaş krizinden sonra neredeyse tüm ekonomik altyapının yok edildiğini ve bu durumun ticari ilişkileri, ihracat ve ithalat yollarını doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışmanın bulgularına göre; Afganistan'da ekonomik sektörlerin durumunu iyileştirmek ve yoksulluğu azaltmak için; elektrik, yol, sulama ve içme suyu gibi alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve bunlara erişimin iyileştirilmesi ve mesleki eğitim dahil olmak üzere her türlü eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin sağlanması ve sağlık hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunların dışında hükümetin yoksulların varlıklarını koruması ve arazi edinimleri için tapularının verilmesi konusunda çalışmalar yapması gerektiği belirtilmiştir.

Karimi (2008), tarafından hazırlanan “Uluslararası Ticaretin Cinsiyet Eşitsizliğine Etkileri: İran'ın Kadın Halı Dokumacıları” isimli çalışmada, İran el dokuması halı ihracatındaki önemli düşüş nedeniyle, kadın halı dokumacılarının genişleyen uluslararası ticarete en fazla payını kaybeden gruplar arasında olduğunu belirtmektedir. Araştırma bulguları halı dokumacılığının bir meslek olarak yoksulluğun bir işareti haline geldiğini göstermektedir. Halı dokumacılarının ortalama geliri resmi asgari ücretten daha düşüktür

ve bu nedenle kadınların çoğu halı dokumaya ilgi duymamaktadır. Araştırmacıya göre düşük gelirli Afgan göçmen ailelerinden birçok kadın ve çocuk İranlı dokumacıların yerini almıştır ve düşük ücretler ile çalışan Afgan dokumacılar olmadan İran halılarının uluslararası pazarlarda görece güçlü bir varlık gösteremeyeceği sonucuna varılmıştır.

Keshavarz ve Mirasi (2012), tarafından hazırlanan “Afganistan'daki Savaş Halılarının Evriminin İncelenmesi” adlı çalışmada, Afganistan'da savaş halısının ortaya çıkması, bu ülkedeki militarizme bir tepki olarak değerlendirilmektedir. Bu halılar, çağdaş olaylar ile doğrudan ilgilidir. Öte yandan, savaş sırasındaki ekonomik durgunluk nedeniyle dokumacıların yaşam ihtiyaçları ve başka iş alternatiflerinin olmayışı, savaş halısının ortaya çıkmasına ve devam etmesine neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Afgan savaşının, özellikle son senelerde, sanatsal sosyal gerçekçilik tarzındaki halısı, bu ülkede meydana gelen siyasi, kültürel ve sosyal değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Savaş halısının evrimi üzerine yapılan bu çalışmada, bu sanatın Afganistan tarihinin farklı dönemlerindeki refah ve durgunluğunun bu toprakların mediasından ve dünyanın olaylara gösterdiği ilgiden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bir bakışta, üç nesil Afgan savaş halılarının evrimi ile bu toprakların son 20-30 yıldaki iniş çıkışları görülebilmektedir.

Latifi ve ark (2012), tarafından hazırlanan “Kadın Halı Dokumacılarını Güçlendirmede Kırsal El dokuma Halı Kooperatiflerinin Rolünün Değerlendirilmesi Örnek Olay: Hamadan İli” adlı çalışmanın sonuçlarına göre, el dokuma halı kooperatiflerine üye olan kadın halıcuların ekonomik, sosyal, ailevi ve mesleki dört boyuttaki yeteneklerinin, kooperatif üyesi olmayan kadın halıculara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çünkü halı dokuma kooperatiflerine üye olan kadın halı dokumacıları, üye olmayan kadınlara göre daha fazla güç kazanmaktadır. Kooperatif üyesi olan ve olmayan kadınların gelir düzeyi, kredi ve tesislere erişimi, hammadde ve ekipmanlara erişimi açısından iki grup arasında önemli bir fark olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, kooperatif üyeliği, söz konusu göstergeleri iyileştirerek kadın halı dokumacılarının ekonomik kapasitesini geliştirmektedir.

Rehman (2012), tarafından hazırlanan “Uttar Pradesh'e Ekonomik Krizin Etkisinin Üstesinden Gelmek için Hint Halı Endüstrisini Stratejik Hale Getirilmesi” başlıklı çalışmaya göre Hindistan halı endüstrisi son yıllarda köklü bir dönüşüm geçirmektedir.

Halı ihracatı durgunluk nedeniyle 2008 yılından bu yana gerilemiştir. Hindistan halı endüstrisinin hacim ve fiyat açısından Çin ile rekabet etmesinin zor olduğu belirtilmiştir. Hindistan halı sektörünün Çin ile rekabet edebilmesi için üretimde verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması, faaliyetlerin koordinasyonu ve yönetiminin geliştirilmesi, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, kalite standartlarının iyileştirilmesi, daha iyi ürün geliştirme ve ürünlerin zamanında teslim edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mashal (2013), tarafından hazırlanan “Afganistan'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin ve Bölgesel Ticaretin Gelişimi” isimli çalışmada, Afganistan'daki küçük ve orta ölçekli işletmeler incelenmiştir. Çalışma, Afganistan'a yapılan uluslararası yardımların azalmasının küçük ve orta ölçekli işletmelerde ciddi bir resesyona yol açtığını ortaya koymuştur. Ayrıca Afganistan hükümetinin bu sektörü desteklemek için düzenli bir planı olmadığı belirtilmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler Afganistan ticaretinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır, ancak siyasi ve güvenlik durumu ve diğer ülkelerle olan nakliye sorunları nedeniyle bu işletmelerin faaliyetleri azalmış ve birçoğu da kapatılmıştır.

Penahi ve ark (2013), yapmış oldukları “El Dokuma Halılarda e-Ticaretin Uygulanmasına Yönelik Stratejik Planlama: SWOT Matrisi Yaklaşımı” isimli çalışmada, İran halı endüstrisindeki e-ticaret araştırılmış ve sektörün küresel ticarete rakiplerine karşı rekabet edebilirliğine yönelik farklı stratejiler sunulmuştur. Araştırmaya göre küresel olarak rekabet etmenin en etkili yolunun e-ticaret yöntemlerini kullanmaktır. Bununla birlikte geleneksel ticaret yöntemlerinin de ihmal edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak, e-ticaretin özellikle ihracatı geliştirme potansiyeli olduğu üzerinde durulmuştur. İran halı sektörünün son yıllarda e-ticaretteki en önemli sorununun İran ekonomisine yönelik olarak uygulanan siyasi ve ekonomik baskılar olduğu belirtilmiş, bunun yanı sıra işlemlerdeki bilgi eksikliğinin ve halı dokuma sektöründe devlet desteklerinin yetersiz olmasının da önemli faktörler olduğu belirtilmiştir. İran halı ihracatçılarının e-ticaret bilgilerinin yeterli olmadığı ve bu ticaret şekline çok alışık olmadıkları belirlenmiştir.

Rezvani (2013), tarafından yapılan “Kırsal Alanlarda Halı Dokuma Sektörünün Durgunluğunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Analizi” isimli çalışmada,

genellikle kırsal alanda gerçekleştirilen halı dokumacılığında yaşanan durgunluğun nedeninin kentleşme ve yaşam tarzlarındaki değişme olduğu belirtilmiştir. Hükümetin göçün önlenmesi konusunda belli bir planı olmadığı ortaya konulmuştur. Aynı zamanda genç nesil halı dokumacılığı ile ilgilenmek istememektedir. Çalışmada halı dokuma sektöründe yaşanan durgunluğun aynı zamanda kırsal alandaki gelişimi de yavaşlattığı belirtilmiştir.

Qolizadeh ve Mazroee (2015), tarafından hazırlanan “İran El Dokuma Halılarının Satışını Etkileyen Faktörlerin Araştırılması” adlı çalışmada, piyasayı ve müşterilerin zevklerini anlamak için internet ve bilgi teknolojilerinin kullanılmasının yanı sıra iç ve dış pazarlardaki pazarlama faaliyetlerinin bu sektöre büyük katkı sağladığı tespit edilmiştir. Uydu reklamcılığı, internet ve teknoloji kullanımının bu ürünlerin rekabet gücüne ve satışına katkıda bulunacağı ifade edilmiştir.

Beyat ve ark (2016), tarafından hazırlanan “Kırsal Alanda Halı Dokuma Sektörünün Durgunluğunu Etkileyen Faktörlerin Halı Dokumacıları Açısından Belirlenmesi ve Analizi” isimli çalışmada, İran'ın kırsal kesimlerinde el dokuma halı endüstrisinin durgunluğuna neden olan faktörler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre incelenen köylerdeki halı dokuma endüstrisinin durgunluğunun ve gerilemesinin nedenlerinin başında ekonomik sorunlar ve hükümetin destekleyici politikalarının zayıflığı gelmektedir. Korumacı politikaların zayıflığı ile birlikte halı dokumacılığının gerilemesinin diğer nedenleri olarak halıların pazarlama sorunları ve ekonomik getirisinin düşük olması sıralanmıştır. Çalışma alanında halı dokumacılığındaki durgunluğun üçüncü nedeni, yaşam tarzı değişikliği ve kırsal geçim kaynakları ile ilgili yapısal sorunlardır. Çalışma ortamının kalitesi ve üretilen ürünlerin kalitesiyle ilgili sorunlar, halı dokumacılığındaki durgunluğu etkileyen dördüncü faktör olarak belirtilmiştir.

Lone (2016), “Keşmir'de Halı Dokumacılarının Geçim Kaynaklarına Bağlılığı: Kulgam İlçesi Örneği” isimli çalışmada, Kulgam Bölgesindeki kırsal ailelerin geçim kaynağına bağımlılık düzeyleri incelenmiş ve hanelerin %89,10'unun geçim kaynağının halı dokumaya bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Bölgedeki en yoksul kesimin, halı dokumaktan başka alternatif gelir kaynağı olmadığı, dolayısıyla fakir hanelerin halı dokumacılığına doğrudan bağımlı olduğu belirlenmiştir. Araştırmada hanelerin

ekonomik durumları ile halı dokumacılığına bağımlılıkları arasında ters bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Yıhsu (2016), tarafından yapılan “El Sanatları Etkisi: El sanatları Satın Almanın Özelliği Nedir?” adlı çalışmada tüketicilerin üretim sürecinde insan faktörünün yer aldığı ürünlere karşı özel bir ilgilerinin olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle el sanatlarının çağdaş toplumlardaki rolünün önemli olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonuçları piyasadaki el işi (el sanatları) ürünlerinin tüketicilerin satın alma isteğini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre el sanatlarının tüketicileri çekmesinde önemli olan dört faktör bulunmaktadır ve bu faktörler sevgi aktarımı, yaratıcılık, kalite ve çevre dostu olması şeklinde sıralanmıştır.

Agheli ve ark (2017), tarafından hazırlanan “Singapur'da İran El Dokuma Halılarının Pazar Payını Etkileyen Faktörler” adlı çalışmada halı dokumacılığı sektörünün geliştirilmesi için bir dizi öneride bulunulmuştur. Araştırmacıların önerilerine göre; halı dokumacılarının gelirlerini artırmak, İran el dokuması halısının üretim ve ihracat maliyetlerini düşürmek için etkin politikalar geliştirilmelidir. Kâr paylaşımı, üretim zincirinde yer alan aktörlere düşük faizli kredi verilmesi ve ihracat sürecinin kolaylaştırılması bu politikalar arasında yer almaktadır. Hükümet tarafından zamanında mali destek sağlanmalıdır. Döviz riskini karşılamak için, ihracat değerinin bir kısmı ihracatçılara nakit olarak ödenmelidir. Halı endüstrisindeki işgücünün becerilerini ve uzmanlığını artırmak için hazırlıklar yapılmalıdır. Araştırmacıların öne sürdüğü politika paketi ile hedef pazarlarda müşterilerin zevkleri doğrultusunda el dokuması halılarda çeşitlilik ve kalite sağlanabileceği, bu durumun halı ihracatını artırabileceği ve dolayısı ile halı sektöründe istihdam düzeyinin artacağı ifade edilmiştir.

Sarı (2017), tarafından hazırlanan "El Halı Dokumacılarının Kullandığı Ekipmanlar ve Dokumacılıktan Kaynaklanan Bedensel Rahatsızlıklar" adlı çalışmada halı dokumacılığında kullanılan ekipman ve çalışma koşullarının modern ergonomi ilkelerine göre yeniden tasarlanmasının, kadın dokumacıların fiziksel hastalıklarının azaltılmasında ve önlenmesinde etkili olacağı tespit edilmiştir. Bu sayede el dokuması halı sektöründe iş gücü kayıplarının azalacağı ve verimliliğin artacağı belirtilmektedir.

Young ve Raj (2017), tarafından hazırlanan “Nepal Halı Endüstrisi için Sanayileşme Stratejisi” adlı çalışmada, halı endüstrisinin Nepal'in en eski endüstrilerinden biri olduğu

ve karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, halı dokuma sektörünün kırsal alanlarda istihdamın artırılmasında büyük bir rolü olduğu tespit edilmiştir.

Sarvestani ve ark (2019), tarafından hazırlanan “Kritik Belirsizlik Yaklaşımı ile İran El Dokuma Halı Endüstrisinin Geleceği” isimli çalışmada hem el dokuma hem de makine dokuma olmak üzere halı endüstrisinin tamamındaki rekabet gücü göstergeleri incelenmiş ve rekabetçi zekâ bileşeni konusuna değinilmiştir. İran el dokuması halı endüstrisini geliştirmek için etkili faktörler olarak; ekonomik diplomasinin bölgesel ve küresel pazarlardan yararlanmak için kullanılması gerektiği ve halı sektöründe gelişmiş teknolojiyi kullanarak endüstriyel pazarlama alanında, uluslararası kurumlar ve araştırma merkezleri ile iletişim kurarak bu sektörde pazarlama bilgisinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Karatay (2019), tarafından hazırlanan “Aksaray Yöresi Halı ve Düz Dokuma Örnekleri” isimli çalışmada, Aksaray yöresinde genel olarak Taşpınar dokumaları olarak bilinen dokumaların günümüz genel sorunları incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, el sanatı ürünlerin gün geçtikçe değerini kaybettiği ifade edilmiştir. Söz konusu değer kaybının en önemli nedenlerinin malzeme değişikliği, talep, gelişen teknoloji gibi etmenler olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Aksaray yöresinde özellikle dokuma yapılan bölgelerin turistik bir bölge haline gelmesi ve halkın büyük bir çoğunluğunun yurt dışında yaşıyor olmasının da bu sanatın kaybolmaya başlamasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte gençlerin farklı alanlara ilgi duymaya başlaması, yeni neslin el sanatlarına gereken önemi vermemesi ve bu sanatın yaşatılması için yapılan çalışmaların yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan kişiler tarafından yürütülmesi, aynı zamanda el yapımı ürünlerin hak ettiği maddi ve manevi değeri görmemesi ve organize sanayi ve iş olanaklarının artması da önemli faktörler arasında sıralanmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmada birincil ve ikincil veriler kullanılmış olup, anket verileri çalışmanın en önemli veri kaynağıdır. İkincil verilerin elde edilmesi için el dokuma halı ve kilim endüstrisinin mevcut durumunu incelemeye yönelik literatür çalışması yapılmış ve bu kapsamda bilimsel makaleler, tez çalışmaları, raporlar ve çeşitli istatistikler incelenmiştir.

Araştırmada nitel ve nicel veriler kullanılmıştır. El dokuma halı ve kilim üreticileri ve tüccarları ile yüzyüze görüşmeler ve anket uygulaması yapılmıştır. Görüşmelerin yapılmasında en az 3 yıllık deneyime sahip olan sektör temsilcilerininin seçilmesine özen gösterilmiştir.

Çalışmada görüşülen kişilerin ana grubu Herat şehrinin; Adraskan, Quryan ve Şindand ilçelerinde faaliyet gösteren halı dokumacılarıdır. Söz konusu ilçeler, Herat'ta el dokuma halı ve kilim üretiminin en önemli merkezleri arasında yer almaktadır. Adreskani, Şindandi ve Beluçi halı ve kilimleri bu ilçelere ait halı ve kilim türleri sayılmaktadır.

Çalışmanın planı Kasım 2019'da onaylanmış, uygulama ve veri toplama aşamaları Ocak ve Şubat 2020'de gerçekleşmiştir. Afganistan, Herat'taki Ulusal El Dokuma Halı Üreticileri Birliği'nden edinilen bilgilere göre, 2020'de kayıtlı küçük ve büyük halı işletmelerin sayısı 3.000 civarındadır.

Çalışmada geçmişten bu yana halı dokuma ve kilim dokuma geleneğinin uygulandığı ve dokumacılığın yoğun bir şekilde yapıldığı Herat'ın Qorian, Adraskan ve Şindand ilçeleri anketlerin uygulanması ve araştırma için seçilmiştir. Araştırmanın hedef grubunu Afganistan-Herat'ta el dokuma halı ve kilim sektöründe faaliyet gösteren tüm üreticiler ve şirketler oluşturmaktadır. Herat, 61.315 km² alana sahip olup, Afganistan'ın batısında yer almaktadır. Kabil'den sonra en büyük nüfusa sahip olan Herat, 15 ilçeden oluşmaktadır (Şekil 3.1). Herat, 700'den fazla tarihi alana sahiptir. Herat ili endüstri, sanat, tarım ve eğitim alanlarında Afganistan'ın önde gelen şehirlerinden biri sayılmakta ve Afganistan'ın ekonomik ve endüstriyel merkezi olarak bilinmektedir. Herat ilinin İran ve Türkmenistan ile iki ortak ticari sınırı bulunmaktadır.

Şekil 3.1. Herat İli Haritası
Kaynak: (Anonim 2019).

3.2. Yöntem

Araştırmanın ana veri kaynağı sektör temsilcileri ve halı dokuyucuları ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış anket çalışması ve görüşmeler yolu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin en önemli avantajı, görüşme sırasında, araştırmaya yeni sorular eklenebilmesidir. Görüşmeler sırasında önceden öngörülemediği bilgiler ortaya çıkabilmektedir. Anketler kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Anket kapsamında demografik özellikler, sosyo-ekonomik özellikler ve sektörel sorular sorulmuştur.

Anket soruları araştırmanın önceden belirlenmiş hedeflerine göre hazırlandıktan sonra, test edilmiş ve ankete son şekli verilmiştir. Görüşme öncesinde anket yerel dile (Farsça) tercüme edilip bir daha test edilmiştir. Halı sektörünü incelemek için; hammadde tedariki, el dokuma halı ve kilimlerin nasıl üretildiği, üretim maliyetleri, iç ve dış pazarların durumu, halı sektörünün ülkenin ekonomisine ve hane halkının gelirine etkileri ve el dokuma halı endüstrisinin karşılaştığı sorunlara odaklanılmıştır.

Örneklemin büyüklüğü populasyon hakkında geçerli çıkarımlar yapılmasını sağlamak için gereken optimum sayıya göre belirlenmektedir.

Örneklemede olasılıklı basit örnekleme yöntemi kullanılmış olup, 3.1. nolu formülden yararlanılmıştır (Green 1988).

$$n = \frac{N.\pi.(1-\pi)Z^2}{N.E^2 + \pi.(1-\pi)Z^2} \quad (3.1)$$

n = örnek sayısı

E = araştırmacı tarafından kabul edilen hata oranı

Z = güven düzeyine bağlı Z tablo değeri

π = incelenen olayın popülasyonda görülme oranı

N = Ana kitle (popülasyon sayısı)

Afganistan Nüfus Ajansı'na göre; 2019'da Herat'ın nüfusu 1,89 milyon ve ortalama hane halkı sayısı 5'dir. Herat nüfusunun %65'inden fazlası köylerde yaşamaktadır. Herat'taki diğer işletmelerle birlikte halı ve kilim dokuma bu ilin diğer el sanatları da dahil olmak üzere önemli bir gelir kaynağı sayılmaktadır. Herat'ta tahmini olarak 3.000 küçük ve büyük ölçekli halı dokuma işletmesi vardır ve bu sayı formülde ana kitle (N) olarak kullanılmıştır.

Araştırmada hata düzeyi “E” %5 olarak belirlenmiş, güven düzeyi ise %90 olarak kabul edilmiş ve buna bağlı olarak da Z tablo değeri 1,64 alınmıştır. İncelenen olayın popülasyon içinde görülme olasılığı olan π değerinin, diğer bir ifade ile anket uygulanan dokuma halı ve kilim sektörünün ekonomik analizi yapma olasılığının belirlenmesinde pre-testlerden yararlanılmıştır. Pre-testler, anketlerin uygulanmasından önce anket formlarının düzeltilip, iyileştirilmesine katkıda bulunduğu gibi aynı zamanda olasılıklı örneklemede olasılığın tahmininde de kullanılmaktadır. Araştırmada yapılmış pre-testlere göre örnekleme formülünde π değeri 0,85 olarak dikkate alınmıştır.

Yukarıdaki formüle göre halı dokumacıları ile görüşülmesi gereken anket sayısı 95 olarak hesaplanmış, bu sayı bazı anketlerin değerlendirme aşamasında eksik ya da tutarsız bilgi

içermesi durumunda elenmesi olasılığına karşılık, emniyet olarak 100'e yükseltilmiştir. Bazı anketlerin eksik olması nedeniyle toplamda 95 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Anketlerin değerlendirilmesinde aritmetik ortalama, yüzde oranlar, tablo ve grafiklerden yararlanılmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Afganistan'da Halı ve Kilim Üretimi ve Ticareti

Afganistan İslami Cumhuriyeti, Orta Asya'da bulunan, denize kıyısı olmayan bir ülkedir. Afganistan, ekonomisi tarıma dayalı olan ve sanayisi gelişmemiş bir ülkedir. Afganistan'da 34 il vardır ve başkenti Kabil'dir. Resmi dilleri Peştuca ve Farsça olup, diğer yerel diller de konuşulmaktadır. Afganistan doğusu ve güneyinde Pakistan, batısında İran, kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ile sınırlanmıştır. Batı ile Doğu'nun kesişme noktasında bulunan Afganistan stratejik bir konuma sahiptir. Nüfusu yaklaşık 32,9 milyon olarak tahmin edilmektedir (UNIP, 2012).

Afgan el dokuması halılarının 2000 yıllık tarihi vardır. Halı dokuma ustalığı Afganistan'a Orta Asya'dan gelen göçmenler tarafından aktarılmıştır (KCEC, 2018). Yüzyıllardır Afganistan'da halı ve kilim üretilmekte ve Afganistan'daki halı dokuma geleneği Moğol dönemine dayanmaktadır. Afganistan'da dokunan el halıları ilk olarak "İsfahan halıları", daha sonra "Horasan Halıları" olarak adlandırılmış olup günümüzde "Afgan Halıları" ortak adıyla adlandırılmaktadır (Banwal 2005). Afganistan halılarının güzelliği görünümlerinin çok ötesindedir. Afgan halkı yüzlerce yıldır elleriyle her boyutta başyapıt niteliğinde halılar dokumakta ve bu halılar aşiret yaşamının her bölümünde yer almaktadır (Anonim 2019i). Geleneksel olarak halılar elde eğrilmiş koyun yününden ve bitkilerden elde edilen boyalardan, tamamen doğal hammaddelerden yapılmaktadır (Rostami 2014).

Afganistan'da keçeli yün halılar da dâhil olmak üzere farklı el dokuma halı ve kilim çeşitleri üretilmektedir. Afganistan'da halılarının çoğu koyun yününden yapılmakta olup az sayıda ipek ve pamuktan üretilmiş halı ve kilim bulunmaktadır (Tofan 2011). Savaştan önceki yıllarda Afganistan'da renk, çiçek, desen ve elyaf bakımından, 500'den fazla halı türü mevcuttur. Eski halıların baskın rengi bakırdır, yeni halıların rengi çoğunlukla kırmızımsıdır (Gholamzade 2016). Özellikle yün halılarda halıların kalitesi malzemelerin kalitesine bağlıdır. Geleneksel olarak Afgan halılarında karakul yünü (bir tür Afganistan koyun ırkı) kullanılmaktadır. Elyaflar ise yerel bitkilerden elde edilen boyalar ile boyanmaktadır (Bilgin ve Demir 2008).

Afgan halıları, Afgan halı dokumacılığının eski geleneklerine dayansa da bir anlamda tamamen yeni bir üründür. Yeni halılar tüketicilerin beğenilerine ve küresel halı pazarlarındaki genel trendlere göre tasarlanıp üretilmektedir. Afganistan, eşsiz görünümleriyle bilinen halıları yüzyıllardır üretmektedir. Ancak yeni tasarımlara göre dokunan Afgan halıları temelde geleneksel ve eski ürünlerden farklıdır (Charland 2011).

Halı sektörü Afganistan ekonomisinin gelecekteki gelişimi için stratejik öneme sahiptir ve Afganistan ekonomisinin en önemli endüstrilerinden biri sayılmaktadır. Başka bir deyişle halı dokuma, Afgan ekonomisindeki dönüşümü ve yapısal değişimi destekleme potansiyeline sahip bir sektördür. Afgan halı ve kilimleri ihracat açısından öne çıkan bir üründür ve kırsal alanlarda nüfus için önemli bir istihdam ve gelir kaynağı sayılmaktadır (Bilgin ve ark 2011).

Afganistan Halı İhracatçıları Birliğine göre, yaklaşık 2 milyon insan halı üretiminde çalışmaktadır, bunların %70'inden fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Dokumacıların çoğunu kadın ve çocuklar oluşturmasına karşın Afganistan'da erkekler de halı dokumaktadır (MTI, 2013).

Afganistan'da halı dokuma dışında, sektörde bir milyondan fazla insan yün üretimi, halı kesme, halı yıkama ve halı tasarımı gibi ilgili alanlarda çalışmaktadır. Bu nedenle halı endüstrisi hem Afgan hükümetinin hem de özel sektör şirketlerinin odaklandığı ana endüstrilerden biridir. Halı üretiminin %95'inden fazlası halı ihracatı yapan firmalar tarafından ailelere sağlanan dokuma tezgahlarında üretilmektedir. Fabrika tarzı üretim Afgan geleneklerine uygun olmadığından, toplam üretimin yalnızca küçük bir kısmı fabrikalarda (Halı dokumacılarının aylık sabit ücretle, el dokuma halı ürettikleri fabrikalar) yapılmaktadır (McCord, 2007).

Afganistan halıları yüksek kalitesi ve eşsizliği nedeniyle uluslararası piyasalarda bir üne kavuşmuştur. Halılar hala geleneksel tarzda üretilse de artan talep endüstriyel ölçekte hammadde üretmeyi gerektiren büyük ölçekli işletmelerinin oluşmasına yol açmıştır. Afgan halı ve kilimlerinin incelikleri büyüleyici ve ilham vericidir ve aynı zamanda önemli bir tarihi yansıma sağlamaktadır (Anonim 2020 j).

Afganistan halı ve kilimleri geleneksel olarak Afganistan'da üretilmektedir. Diğer ekonomik sektörlerde olduğu gibi, Afganistan halı kilim dokuma sektörü yıllarca süren savaş ve siyasi istikrarsızlıktan olumsuz yönde etkilenmiştir. Afganistan'ın 1979'da Sovyetler Birliği'nce işgal edilmesi ve takip eden dönemlerde yaşanan iç savaşlar sonucunda, birçok kişi Afganistan'ı terk etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) 2017 verilerine göre Pakistan'daki mülteci sayısı 1,4 milyon, İran'da ise 979.400'dür (Yıldırım 2018). Bu mülteciler geçimlerini sağlamak için gittikleri ülkelerde halı dokumaya başlamışlardır. Günümüzde Pakistan'da yaşayan Afgan mülteciler tarafından birçok Afgan halısı dokunmaktadır (Rostami 2014; Nasrat ve Karimi 2016). Bu nedenle Afgan halılarının önemli bir kısmı Pakistan'daki Afgan göçmenler tarafından dokunmaktadır. Bir anlamda Afganistan halılarının üretimi Afganistan'da üretilen halılar ve Pakistan'da Afgan göçmenler tarafından üretilen halılar şeklinde iki ana gruba ayrılmaktadır (USAID, 2019).

Afganistan'da yıllık yaklaşık üç milyon metrekare halı üretilmektedir ve üretimin büyük bir kısmı Asya, Avrupa ve ABD'deki uluslararası pazarlara ihraç edilmektedir. Afganistan'da halı üretiminin %60'ı Afganistan'ın kuzey illerinde üretilirken, geri kalanı diğer illerde gerçekleşmektedir (Nasrat ve Karimi 2016). Şekil 4.1, 4.2 ve 4.3'de geleneksel Afgan halılarına ait görseller verilmiştir.

Şekil 4.1. Afgan Aqça Kilimi 2.55x1.74
Kaynak: (Anonim 2020d).

Şekil 4.2. Afgan Halısı 8.3x11.4
Kaynak: (Anonim 2020d).

Herat'ta Halıcılık: Horasan, "Timur hanedanlığı" döneminde halı dokumacılığının önemli merkezlerinden biri olmuştur. O dönemde ressam ve minyatürcülerin şehri olarak anılan Timur Hanedanlığının başkenti Herat şehri, halı dokumacılığı da dahil olmak üzere sanatın her alanında son derece aktif bir şehirdir. O dönemde üretilen halıların hepsine Herat adı verilmiştir. Antik halı dokuma sanatı, yüzyıllardır Herat kültürünün kalbi ve ruhu olmuştur. Herat el dokuma halılarının içerisinde en ayırt edici halılar Şindand ve Adraskan halılarıdır. Bu halılar, kendi türünde benzersiz olan tuhaf insan ve hayvan tasarımlarına sahiptir (Gholamzade 2016).

Herat Halı Birliğine göre, Afgan halı ve kilim üretiminin %10'u (300.000 m²) Herat'ta yapılmaktadır. Herat, Adraskan, Shindand ve Qoryan halı dokumacılığının ana merkezidir. Afganistan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Herat'ta da halı üretimi savaşımlardan etkilenmiş, üretim ve ticarete önemli bir düşüş yaşanmıştır. Bu sorun, hükümeti Herat'ta el dokuması halı üretimini artırmaya yönelik programlar hazırlamaya zorlamıştır (Herat Halı Birliği 2019).

Şekil 4.3. Herat Dokuma Halısı
Kaynak: (Anonim 2020f).

Afganistan’da kuzey ve kuzey batı bölgeleri halı dokuma merkezleri sayılmakta ve istihdamı arttırmak için çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Halı dokumacılığıyla bilinen şehirler arasında Kabil, Faryab, Balkh, Samangan, Jawzjan, Badghis, Herat, Farah ve Kunduz bulunmaktadır. Çizelge 4.1’de Afganistan halı üretiminde illerin almış oldukları paylar gösterilmektedir.

Çizelge 4.1. Halı ve Kilim Üretim Miktarı Bakımından İllerin Payı (2016)

Bölge	İl	Üretimdeki Payı (%)
Kuzey	Jawzjan	25
	Faryab	16
	Balkh	6
	Kunduz	5
	Samangan	4
Batı	Herat	10
	Farah	5
Kuzey Batı	Badghis	1
Merkez	Kabil	25
Diğer	-	3
Toplam		100

Kaynak: (Nasrat ve Karimi 2016).

El dokuma halı ve kilimlere yönelik artan talep, yerel olarak beceri geliştirme ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Kabil, Afganistan'daki yeni halı üretim merkezlerinden biridir ve son zamanlarda halıların üretiminde, özellikle de Pakistan'dan gelen göçmenlerin bir kısmının Kabil'e geri dönmeleri nedeniyle büyük önem taşımaktadır (ACCI, 2018). Afganistan halıları, kuzey ve batı Afganistan'daki başta Türkmen ve Baluchi olmak üzere çeşitli etnik gruplar tarafından dokunmaktadır (Nasrat ve Karimi 2016).

Afganistan ve Orta Asya'da bulunan dokuma türleri için pek çok isim verilmektedir. Örneğin, Herat ve Kuzey Türkmen kabilelerinde, bensi (veya engsi) iç çadır kapısı olarak kullanılmak üzere tasarlanmış bir halıdır. Aynı tasarım, İran'daki Hatçli (veya Hatchlu) ve Afganistan'ın diğer bölgelerinde purdah olarak adlandırılmaktadır. Bu kelimelerin hepsi bir kapı perdesi veya bir alanın kapatılması anlamına gelmektedir (Anonim 2019g).

Afganistan'da yaklaşık 500 halı ve kilim çeşidi üretilmektedir. Uluslararası pazarlarda bunların en ünlüsü: Türkmen halısı, Şindand halısı, Mervi halısı, Aqcha halısı, Khabash Harati halısı, Baluchi halısı, Adraskan halısı, Sauraghi halısı, Ghale Zali halısı, Andkhavi halısı, Dolatabadi halısı ve Khal Mohammadi halısıdır. Tüm Afgan halı çeşitleri arasında Türkmen halıları ayrı bir öneme sahiptir. Türkmen halıları dünya halı sergilerinde ilk sıralarda yer almaktadırlar. Bunlar Faryab, Kunduz, Balkh, Jawzjan, Maimana, Badghis, Herat ve Kabil illerinde dokunmaktadır (Henning 2006).

Kilim: Afganistan'ın tüm bölgelerinde, özellikle sınır şehirlerinde görülen bir dokuma türüdür. Bu dokuma çeşidi tüy bırakmayan bir altlık türüdür ve diğer kilimlerden daha pürüzlü bir görünüme sahiptir. Birçok yerel tasarım nedeniyle kilim farklı renk, doku ve boyutlarda dokunmaktadır. Kilimler, kare, dikdörtgen ve eşkenar dörtgen gibi geometrik desenlere sahiptir ve halıdan daha küçüktür. Afgan kilim boyutları: 80 x 120 cm, 100 x 150 cm, 125 x 185 cm, 150 x 200 cm, 170 x 240 cm, 200 x 250 cm ve 200 x 300 cm'dir. Afgan kilimlerine örnek Şekil 4.4'de verilmiştir.

Şekil 4.4. Afgan Kilimi

Halı: Halılar genellikle tek taraflıdır ve tüylüdür. El dokuması halılar, kilimden daha büyüktür. Afgan el dokuması halılarının en yaygın boyutları ortama göre seçilen 6m², 9m², 12m² ve 24m²'dir. Afgan halılarına örnek Şekil 4.5'de verilmiştir.

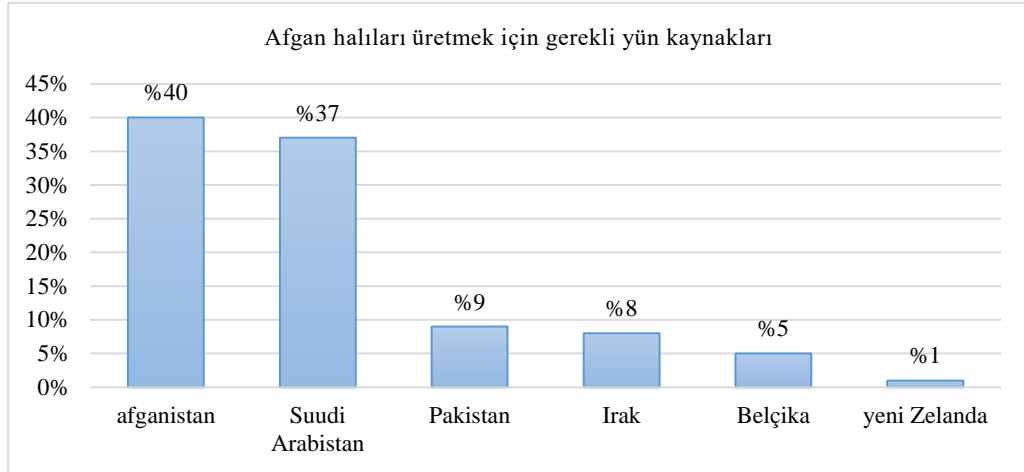

Şekil 4.5. Afgan Halısı

Halı endüstrisinde kullanılan malzemeler; Yüzyıllar boyunca Afgan halı ve kilim dokuması, geleneksel tekniklerle işlenen yerel malzemelere üretilmektedir. El dokuma halı hammaddeleri, çoğu doğal olan çeşitli tiplere ayrılmaktadır. Doğal ve hayvansal elyaflar çevreye ve insan vücuduna adapte olmaları, yalıtım ve yumuşaklık gibi özellikleri nedeniyle el dokuma halıların üretimi için çok uygun sayılmaktadır. Koyunyünü, pamuk ve ipek gibi üç doğal elyaf arasından, halılarda en yaygın kullanılan elyaf koyunyünüdür (Bilgin ve Demir 2008). Halılar, boyuna ipliklerin etrafındaki örgü ipliklerden yapılmakta ve enlem (yığın) iplikleri ile yerinde tutulmaktadır. Halı ve kilim dokumak için kullanılabilir çok sayıda ip çeşidi bulunmaktadır. İpekli dokuma halıları yumuşak ve zarif bir dokuma ortaya koymaktadır, ancak Afganistan ipek halılarının pazardaki satışları oldukça az olduğu için, ipekli halılar dokunmamaktadır. Üretimde pamuk iplerinin kullanımı ise çok sert bir yapıya sahip halıların üretilmesine yol açmaktadır. Dokuma halılar en yaygın yün iplikler ile üretilmekte olup, kullanılan yünlerin kalitesine bağlı olarak dokuma halıların özellikleri değişmektedir (Anonim 2019b).

Yün İpliği: Yün en önemli hayvansal liflerden biridir ve tekstilde kullanımı eski tarihlere dayanmaktadır. Afgan ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Afganistan'da yetiştirilen koyunlardan 27.000 ton işlenmemiş, 14.000 ton işlenmiş yün elde edilmektedir. Bu yünlerin %60'ından fazlası Avrupa ve ABD'ye ihraç edilmektedir (Demirören 2009). Son yıllara kadar Afganistan önemli yün ihracatçıları arasında yer almıştır. Afganistan'da üretilen yünün çoğu halılarda kullanılmaktadır (Rostami 2014). Afgan halı dokumasında kullanılan yünler, parlak ve dayanıklı olma özellikleri nedeniyle uluslararası ticarete tercih edilmektedir. Bu yünler ünlü yerli Karakul koyunu ırkından gelmektedir. Galjai koyunyünü Afganistan'da halı üretiminde kullanılan, özel yumuşaklık ve parlaklığa sahip başka bir koyunyünü türüdür ve bu koyunların cinsi yün üretiminde Afgan ekonomisi için son derece önemlidir (Pain ve Ali 2006).

Afgan halılarının üretiminde kullanılan yünlerin ülkelerine göre kaynakları Şekil 4.6'da gösterilmiştir. Yünlerin %40'ı Afganistan'dan elde edilirken %37 gibi yüksek bir oranı Suudi Arabistan'dan satın alınmaktadır.

Şekil 4.6. Afgan Halıları Üretmek İçin Gerekli Yün Kaynakları
Kaynak: (Faizi 2014).

Afganistan'da ilk yün üretimi yapılan tesise ait bir görünüm Şekil 4.7'de verilmiştir.

Şekil 4.7. Afganistan'da İlk Yün İpliği Üretimi Yapan Firma
Kaynak: Anonim (2020 a)

Boyalara: Afgan halı ve kilimlerinin benzersiz özelliklerinden birisi de yün ipliklerin boyanmasında kullanılan doğal boyalardır. Sentetik boyalar ile boyanmış yün iplikleri 1950'li yıllardan sonra kasabalarda ve köylerde kolayca bulunur hale gelmiş olup sentetik boyalar bazen doğal boyaların yerine kullanılmakta bazen de doğal boylarla karıştırılmaktadır (Wagner 2007). Afgan boyacılar; bitki yaprakları, meyve kabukları,

böğürtlen, kına yaprağı, çınar yaprağı, soğan kabuğu ve buğday samanı gibi bitkilerden elde edilen boya ları yün ipliklerin boyanmasında kullanılmaktadırlar (Rostami 2014). Afganistan'da yün iplerinin boyanmasına ilişkin görsel Şekil 4.8'de, kullanılan doğal boya maddeleri ise Şekil 4.9'da verilmiştir.

Şekil 4.8. Afganistan'da Yün İpleri Boyanmasının Şekli
Kaynak: Anonim (2020 d)

Şekil 4.9. Halı ve Kilim Boyanmasında Kullanılan Bitkiler
Kaynak: Anonim (2020 m)

Halı dokumada kullanılan diğer araçlar: halı dokuma tezgâhı, halı dokuma tarağı, halı dokuma bıçağı halı dokuma kancası ve halı dokuma makasıdır (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Halıcılıkta Kullanılan Aletler

Afganistan'ın ilk büyük halı üreticisi firmasına ait görsel Şekil 4.11'de verilmiştir.

Şekil 4.11. Halı Tezgâhı (ARCC/ İlk Büyük Halı Üretici Firması)

Halı Üretiminde Masraflar

Afganistan'da halı dokuma giderleri ve metrekare başına düşen maliyet Nasrat ve Karimi tarafından 2016 yılında hesaplanmıştır (Çizelge 2.3).

Çizelge 4.2. Halı Dokuma Giderleri ve Maliyeti (2016)

No	Halı üretimi ve ticaretinde yer alan masraflar	Birim (m ² /USD)
1	Hammadde masrafları	60
2	Dokumacı ödemesi	50
3	Kesim ve yıkama dâhil, tüccarların Pakistan'a ulaştırma giderleri	50
4	Avrupa ülkelerine nakliye giderleri	18
5	Toptancı gelirleri	97
6	Afganistan dışındaki perakendeci ödemeleri	240
7	Toplam giderler	565

Kaynak: (Nasrat ve Karimi 2016).

Çizelgeye göre, harcamaların %10'u hammadde gideri ve %10'u dokumacının geliri olmaktadır, Katma değer %80'i Pakistanlı tüccarlar ve satıcılara kalmaktadır.

Halı ve Kilim İç Ticareti: Afganistan'ın iç halı pazarı önemli bir düşüş yaşamaktadır. Halkın büyük bir kısmının düşük gelir elde ediyor olması ve yaygın yoksulluk nedeniyle, Afgan el dokuma halıları Afgan tüketiciler tarafından daha az tercih edilmektedir. Afgan el dokuma halılarının pahalı olması nedeniyle üreticiler İran ve Türkiye'den ithal edilen makine halıları ile rekabet edememektedirler. Örneğin, bir Afgan el dokuma halısının ortalama fiyatı 500-600 dolar arasındayken, ithal makine halılarının fiyatı 100-200 dolar arasında değişmektedir. Bu da tüketicilerin fiyatı daha düşük olan makine halılarına yönelmesine neden olmaktadır. Afgan halılarının yaklaşık %95'i ihracata yönelik olarak üretilmektedir (Anonim 2020). Son zamanlarda yurtdışındaki ihracatta yaşanan önemli düşüş, bu ürün için pazar sorununu da artırmıştır.

Geçmişte Afgan halılarının yaklaşık %50'si Afganistan'da satılmaktayken Herat, Faryab, Andkhoy, Balkh ve Kabil el dokuma halıların başlıca pazarları arasında yer almıştır. Bu şehirlerde el yapımı halılar için haftalık ve aylık pazarlar ve sergiler düzenlenmiştir (Şekil 4.12). Ancak işgaller ve iç savaşlar nedeniyle bu şehirlerde halı sergileri ve haftalık pazarların kurulmasına son verilmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı iç pazarda el dokuma halıların satışına yönelik bir darboğaz yaşanmaktadır (AEB, 2016).

Şekil 4.12. Halı ve Kilimin Yerel Pazarı

Afganistan'da Halı ve Kilimin Dış Ticareti

Halı ve kilim endüstrisi Afgan ekonomisinin yapısal değişim ve dönüşümünü destekleme potansiyeline sahiptir (Banwal 2005). Afgan halı ve kilim endüstrisi ihracatta öne çıkan bir sektör sayılmakta ve kırsal alanlardaki nüfus için önemli bir istihdam ve gelir kaynağı oluşturmaktadır. Afganistan dünya el dokuma halıların en büyük ihracatçılarından biri sayılmaktadır. Bu halıların çoğu kuzey bölgelerinde üretilmekte ve bölgede yaşayanlar için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. El dokuma halıların fiyatı yüksek olduğu için bu ürünlerin ihracatından elde edilen döviz girdisi de fazladır. Afgan el dokuma

halıları desen ve renkleri ile bir sanat eseri niteliği taşıdığından dolayı dünya pazarlarında yoğun olarak talep edilmektedir. Mary Lewis'in "Afganistan'ın Ülkesi ve Halkı" kitabında belirttiği gibi, Afganistan'ın en iyi halıları kuzey ve batıda dokunmaktadır Afganistan halı ve kilimleri sadece bir ticari ürün değil, ülke halkının uzun yıllar süren işgaller ve iç savaflara rağmen ekonomik ve kültürel yaşamının bir parçası ve kültürel mirasıdır. Afgan halılarının en fazla ihracatının gerçekleştiği 10 ülke arasında ABD, İngiltere, Ukrayna, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, İsveç, Hindistan, Suudi Arabistan, Rusya ve Pakistan yer almaktadır (CSO, 2001).

Afgan el dokuma halı ihracatı, kuru yemiştikten sonra ülkenin en yüksek döviz kaynağıdır. Afgan el dokuma halı ve kilim ihracatının azalmasıyla birlikte, İran, Pakistan, Hindistan ve Çin gibi el dokuma halısı üreten ve ihraç eden ülkeler arasındaki pazardan pay kapma rekabeti artmıştır, 2014 yılında Afganistan halı pazar payında %6,90 oranında küçülme, Hindistan'da ise %7,25 ve Pakistan'da % 4,67 oranında büyüme olduğu tespit edilmiştir. Büyüme oranında her ne kadar artış yaşasa da kalite açısından bu ülkelerin hiç biri Afganistan'ın payına ulaşamamışlardır (Yeşil ve ark 2017). Son yıllarda yapılan araştırmalar, tüketicilerin ucuz el dokuma halısı satın almak istediklerini göstermektedir. İran, Hindistan ve Pakistan tüketicilerin bu taleplerini karşılayabilmek için ucuz halı üretimine geçip küresel pazardaki paylarını arttırırken, Afganistan pazar payını kaybetmiştir (Jami ve Gökdeniz 2017).

Afganistan gümrükleri tarafından yayınlanan istatistikler, Afgan halı ihracat hacminin en yüksek 2007 ve 2013 yılları arasında olduğunu göstermektedir.

Dünyada el dokuma halısı talebinde meydana gelen değişiklikler, pazarın analiz edilememesi ve uygun bir pazarlama planının bulunmaması, Afgan el dokuma halı ve kilim üretiminde yaşanan sorunlar, Afgan el dokuma halı ve kilimlerinin ihracatına ilişkin en büyük tehditleri oluşturmuştur.

Diğer taraftan Afgan tüccarlar Pakistan, Hindistan ve Çin'de ürettirdikleri Afgan el dokuma halısı motifli makine halılarını satmaya çalışmaktadırlar. Makine üretimi halılar satıcılara daha yüksek kar bırakmakla birlikte, Afgan halı ve kilim üretimine büyük darbe vurmakta ve zarar vermektedir.

Satıcılar çoğu zaman daha fazla kar elde edebilmek için Afganistan'da üretilmemiş ancak Afgan tasarımına sahip, Pakistan, Hindistan veya Çin'de üretilmiş halıları Afgan halısı olarak pazarlamaktadır. Bu halıların görece Afgan menşeli halılardan daha ucuz olması Afgan halılarının kimliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır (Jami ve Gökdeniz 2017).

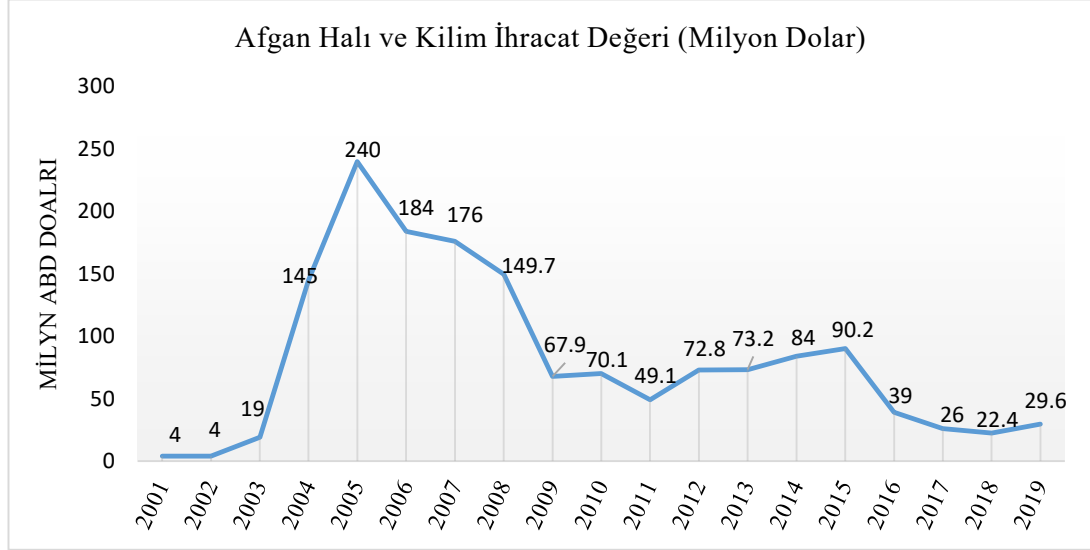
Afgan halılarının doğal renklere sahip olması, güzel tasarımı ve yüksek kalitesi müşterilerin yüksek beklentiye sahip olmalarına neden olmaktadır. Bu ayrıcalıklara sahip Afgan halıları, piyasada Afgan motifler kullanarak üretilen imitasyon makine halılarına göre doğal olarak daha pahalıdır (Rostami 2014).

Afgan halı üreticileri dünya pazarına girişte ve bu pazarlara erişimde ciddi sorunlar yaşamaktadır. Halı üreticileri ve satıcılar ile küresel pazarlar arasındaki doğrudan ilişki zayıftır. Genellikle, tüccarlar "bitiş" aşamasından önce halıları dokumacılardan almaktadırlar. Halılar kesme ve yıkama makinelerinin yetersizliği nedeniyle üretimin son aşaması olan kesme ve yıkama işlemi için Pakistan'a gönderilmektedir (Şekil 4.13). Bunun yanı sıra Afgan lojistik sisteminin yetersizliği nedeniyle Afgan halıları uluslararası pazara gönderilmek üzere Pakistan'a taşınmakta ve oradan Pakistan markalarıyla ihraç edilmektedir. Bu durum Afgan halılarının ününe zarar vermekte ve dünya pazarlarında yeterince tanınmasına engel olmaktadır (Bilgin ve ark. 2011).

Şekil 4.13. Afganistan'dan Pakistan'a Giden Halı ve Kilimler

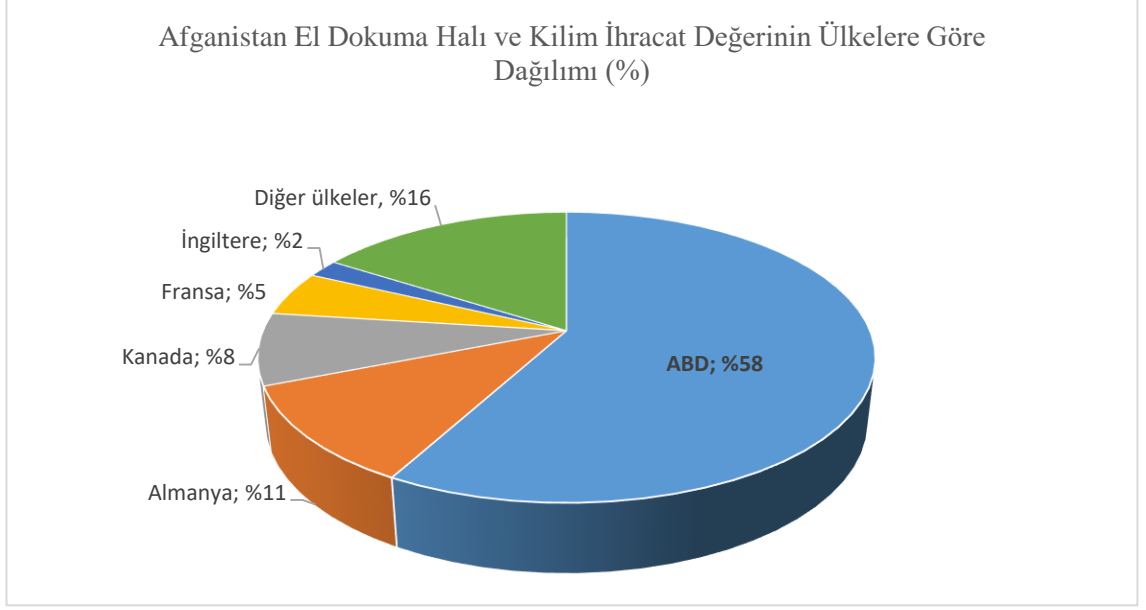
Şekil 4.14’de 2001-2019 yılları arasında Afganistan’dan ihraç edilen halı ve kilim değerleri gösterilmektedir (2001’de yeni Afgan hükümeti kurulduktan sonra).

Şekil 4.14. Afgan Halı ve Kilim İhracat Değeri (milyon \$) 2001-2019.
Kaynak: Comtrade, Afganistan yıllık ihracat istatistikleri

Afganistan’da el dokuma halı ihracatı 2001 yılında 4 Milyon dolar olarak gerçekleşmiş, 2005 yılında ise büyük bir ivme ile 240 milyon dolara kadar yükselmiştir. Ancak 2006’dan günümüze, diğer rakip ülkelerin ucuz el dokuma halısı üretimi, halı dokumacılarına devlet desteği verilmemesi ve Afgan halı sektörü için devletin net bir stratejisinin olmaması nedeniyle Afgan halı ve kilim ihracatı 29,6 milyon dolara kadar azalarak ciddi bir düşüş yaşamıştır.

Afganistan el dokuma halı ve kilim ihracat değerinin ülkelere göre dağılımı Şekil 4.15’de verilmiştir. Afganistan’ın en fazla ihracat yaptığı ülke %58’lik payı ile ABD’dir.

Şekil 4.15. Afganistan El Dokuma Halı ve Kilim İhracat Değerinin Ülkelere Göre Dağılımı

Alman Domotex Uluslararası Fuarı, Hannover'de düzenlenmekte ve dünyanın en prestijli zemin ve halı fuarı olarak bilinmektedir. Bu fuarda ünlü halı ve yer döşemesi markaları ürünlerini müşterilerine tanıtmaktadır. Alman Demotex fuarı, dünyadaki halı, döşeme ve mimari alanında özel yeri olan bir fuardır. Afgan üreticiler ve tüccarlar da fuarda el dokuma halı ve kilimlerini sergilemektedirler. Demotex fuarında Afgan el dokuma halılar çok büyük ilgi görmektedirler. Almanya, Hamburg'da düzenlenen yıllık uluslararası halı fuarında Afgan halıları 2008, 2013 ve 2014 yıllarında renk, kalite ve desen kriterlerinde birincilik ödülü almıştır. Her yıl çeşitli Afgan el dokuması halı şirketleri, Afgan halılarının pazarlanması ve sergilenmesi için Demotex'e katılmaktadır. Son yıllarda, Afganistan uluslararası pazarlarda halı ve kilim tedarikinde önemli bir yer almıştır (Anonim, 2020o).

Afgan hükümeti ve özel sektör 2001 – 2008 yılları arasında yurtdışındaki halı üretiminde ve halı pazarlamasında önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle Afgan el dokuma halıları dünya pazarlarında gerçek yerini bulmuş ve halı ihracatı tüm zamanların en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. Başta Almanya, Dubai, Çin ve ABD olmak üzere diğer ülkelerdeki özel şirketler, Afgan halılarına ilişkin sergiler düzenlemişlerdir. Diğer taraftan, Afgan büyükelçiliği Afgan halılarının tanıtımı ve pazarlanmasında hayati bir rol oynamıştır. Ne yazık ki, zaman içinde iç krizler nedeniyle el dokuma halı ve kilim

sektörüne ilişkin çalışmalar azalmış, bunun sonucunda Afgan halısı küresel pazarlarda ciddi bir satış problemi yaşamıştır.

Afganistan'da halı üretimi, satışı ve ihracatı ile ilgili kurum ve kuruluşlardan bazıları aşağıdaki gibidir;

- Halı ve kilim dokuma birlikleri
- Kilim dokuma atölyeleri
- Tanvir Company gibi halı ve kilim dokuma ve işleme konusunda çalışan büyük ölçekli merkezler
- Halı Endüstrisi Yüksek Enstitüsü
- Afganistan Halı ve Kilim Merkezi
- Afganistan Yüksek Halı Organizasyonu

El Sanatları Destekleme ve İhracat Merkezi (Handcraft Promotion and Export Center - HPEC): 1975'te kamu kuruluşu niteliğinde kurulmuş olup ana amacı, tüm Afgan el sanatlarının ihracatına destek olmaktır. Reklam ve fuarcılık açısından Afganistan halı endüstrisi oldukça zayıftır. Ancak son yıllarda geliştirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Kabil Halı İhracat Merkezi (Kabul Carpet Export Center - KCEC); Uluslararası halı ve kilim toptancılarını Afganistan'daki önde gelen halı ve kilim üreticileriyle buluşturmak için iletişim noktası görevini üstlenmiştir.

Afgan Halı ve Kilim Markası; Afgan halısı ve kilimi, tarihsel olarak öne çıkan bir ürün olarak Afganistan'a atfedilen tek metadır. Afgan el dokuma halı ve kilimleri Afganistan'ın ulusal avantajlarından biridir ve son yıllarda durgunlaştığı göz önüne alındığında, satışları iyileştirmek ve küresel pazarlardaki konumunu canlandırmak için çaba gösterilmelidir. Önemli ve yadsınamaz konular olan boya ve dokuların kalitesinin tartışılmasının yanı sıra, pazarlama ve müşterilerin zevklerini bilmek de satış sürecinin önemli bir parçasıdır. Günümüzde, sanayi ve hizmetlerde artan rekabet, rekabet gücünün farklı düzeylerdeki (ülke, endüstri ve şirket) politika yapıcılarında önemli bir konu olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Rekabet alanında, şirketlerin mevcut rekabetçi konumlarından yeni ve daha güçlü bir konuma geçme yolunu belirlemeleri için iş stratejileri oluşturulmalıdır. Markalaşma daha fazla gelir, daha düşük maliyetler ve daha yüksek kâr sağlamaktadır (Shafiee ve Dawodi 2017).

Bazı ülkelerin isimleri, bazı markaların veya ürünlerin isimlerine bağlıdır ve Afgan halıları bunlardan biri sayılmaktadır. Marka konumu, pazarlama stratejisinin kalbidir. Böylece hedef müşterilerin zihninde ürün veya hizmetlerin farklılığı ve değeri hakkında bir imaj yaratmaktadır. Afgan halıları, rekabet gücü yüksek, ülke ekonomisini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Ancak Afgan halı markası, yetersiz tanıtım, ihracatçılar için gerekli desteğin olmaması, küresel ekonomide yaşanan durgunluk, son yıllarda yaşanan siyasi ve güvenlik sorunları nedeniyle dünya pazarında iyi bir konumda değildir.

Afganistan Ticaret Odası (ACCI) markalaşma ve hükümetin yeni pazarlar bulması konusunda halı üreticilerine yeterli destek vermediğini, özel sektörünün ise son alıcılarla doğrudan bağlantı kurmak için yeterince çaba sarfetmediğini belirtmektedir. Afganistan Ticaret Odası'na göre, Afgan halısının dünya pazarlarından yeterli pay alamamasının ana nedenlerinden biri de pazarlara erişim eksikliğidir (ACCI 2018).

Hükümet'in Afgan halı ihracatına uygulanan vergiyi %80 oranında azaltması ve bununla birlikte son yıllarda Afgan Halı Sanayicileri Birliği ile Türk Hava Yolları ve diğer bazı ülkelerin hava yolları temsilcileri arasında, Afgan halı ihracatçılarının Afgan halısını dünya pazarlarında daha düşük kargo ücretleriyle nakletmesi ve komşu ülkelere aracılara olmaksızın dünya pazarlarına ulaştırılması için bir sözleşme imzalanmıştır (ATB 2014).

Afgan Halı Dokumacıları Birliği Başkanı'na göre 2015 yılında yaklaşık 3 milyon metrekarelik halı üretilmiştir. Üretilen halıların 1,5 milyon metrekaresi yasadışı yollardan Pakistan'a kaçak olarak gönderilmiş ve Pakistan markasıyla uluslararası pazarlarda satılmıştır. Afgan Halı Dokumacıları Birliği Başkanı'na göre Afganistan'dan resmi yollarla ihraç edilen halı miktarı 20.000 ila 22.000 metrekare arasındadır.

Halıcılık yapan firmaların ülkedeki halı üretiminin tüm aşamalarını tamamlaması ve halıları doğrudan dış pazarlara satması durumunda Afganistan halı sektörünün toplam değerinin iki ila beş kat artacağı tahmin edilmektedir. Üretimin tüm aşamalarının Afganistan'da tamamlanması, dünya çapında ihracata yönelik pazarlanan "Afgan dokuması" halıların kalitesini ve marka değerini artıracaktır (KTM, 2017).

4.2. El Dokuma Halı ve Kilim Sektörü Saha Araştırması Sonuçları

Araştırmanın saha çalışmaları Herat ilinde gerçekleştirilmiştir. Afganistan el dokuma halı ve kilim üretim bölgelerinden biri olan Herat İli, sektörde özel bir yere sahiptir. Herat'ta halı üretimi karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Herat'ta halı dokumacıları genellikle kadınlardan oluşmakta olup dokumacılık kadınlar için önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Herat'taki halı endüstrisi uzun bir tarihe sahiptir ve kırsal alanlarının çoğunda geleneklere uygun halı üretimi devam etmektedir. Herat'ın en ünlü el dokumaları Adraskani ve Baluchi halıları ve kilimlerdir. Afgan halı ve kilimleri kategorisinde değerlendirilen en renkli ve seçkin oryantal halı türlerinden bir diğeri de Batı Afganistan'ın Herat ilinde dokunan Şindand ve Adraskan halı ve kilimleridir. Kapsamlı ve güçlü insan ve hayvan desenleri bu halıların ayırt edici özellikleridir. Herat ayrıca halılar için de ticari bir merkezdir. Herat'ta halı ve kilim alım satımı için haftalık ve aylık olarak yerel pazarlar düzenlenmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde Afganistan'ın Herat ilinin üç ilçesinde yapılan saha çalışmasının sonuçlarına yer verilmiştir. Saha çalışmasında el dokuma halı ve kilim üreten ve ticaretiyle uğraşan 95 kişiyle yüz yüze görüşülerek anket uygulanmıştır.

Anket uygulanan sektör çalışanlarına ilişkin demografik veriler Çizelge 4.3'de verilmiştir. Çalışma kapsamında anket uygulanan halı ve kilim üreticilerin ve tüccarların yaklaşık %91'i erkek ve %9'u kadındır. Bu orana göre halı ve kilim üretiminde kadınların rolünün düşük oluşu gibi görünse de erkeklerin ağırlıkta olmalarının nedeni Afgan kadınlarının erkek araştırmacılar ile görüşmemeleridir. Afganistan'ın kapalı toplum yapısı nedeniyle kadınlarla görüşme olasılığı daha azdır. Bazı kadın üreticilere eşleri, babaları ya da oğulları aracılığıyla ulaşılmıştır.

Görüşülen halı üreticilerinin %88'i evlidir. Ankete katılanların yaklaşık %66'sı okuma yazma bilmemektedir, %19'u ilkökul eğitimi almış olup en yüksek lise düzeyinde eğitime sahip olan %2'lik bir kitle bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin yaşları 25 ile 73 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 44'tür.

Çizelge 4.3. Halı ve Kilim Dokumacılarına Ait Demografik Veriler

Demografik Göstergeler	Frekans	Oran %
Cinsiyet		
Erkek	87	91,58
Kadın	8	8,42
Medeni Durum		
Evli	84	88,42
Bekâr	11	11,58
Eğitim Durumu		
İlkokul	18	18,95
Orta Okul	12	12,63
Lise	2	2,11
Okumamış	63	66,32
Yaş Grubu		
25-39	36	37,89
40-54	40	42,11
55-70	17	17,89
>70	2	2,11

Afganistan nüfusunun yarısından fazlası yoksulluk içinde yaşamakta olup aylık gelir 500 liranın altındadır. Halkın gelirinin düşük olması nedeniyle yaşam standartları da düşüktür. Tüketim mallarının fiyatına bağlı olarak, ortalama bir yaşam tarzı için 1000 – 1500 lira arasında aylık gelir elde edilmesi gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında görüşülen kişilerin %46'sının 500 – 1000 lira aylık geliri bulunmaktadır. Görüşme yapılanların yaklaşık %33'ü aylık 1000 – 1500 lira kazanmaktadır, bu değer ortalama veya uygun bir gelir olarak değerlendirilebilir. Görüşülen kişilerin %15'inin aylık 1500-2500 lira geliri vardır ve bu gelir ideal gelir olarak kabul edilmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Halı ve kilim Dokumacılarının Gelir Dağılımı (%)

	Kategoriler	Frekans	Oran %
Gelir	500 – 1,000 TL	44	46,32
	1,000 – 1,500 TL	33	34,74
	1,500 – 2,500 TL	15	15,79
	Geliri Yok	3	3,16
Toplam		95	100

Anket yapılan halı dokumacılarının ana gelirinin büyük bir kısmı halı dokumacılığından elde edilmektedir. Halı dokumacıları aynı zamanda tarımla uğraşmakta, küçük esnaf olarak veya farklı serbest meslek alanlarında da faaliyet göstermektedir. Halı dokumacılarının yaklaşık %58'i, aile gelirlerinin yarısından fazlasını (%50 ve üstü) halı dokumacılığından elde etmektedir, bu da halı dokumanın hane halkı gelirinin önemli bir bölümünü sağlamadaki hayati rolünü göstermektedir (Çizelge 4.5). Halı dokumacılığının 2002 – 2010 yıllarında hane halkı için ana gelir kaynağı olduğu, ancak son yıllarda bu sektörün daralması nedeniyle gelirinin yeterli olmadığı daha önceki bölümlerde belirtilmiş olup, araştırma sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir.

Çizelge 4.5. Dokumacılık Gelirinin Toplam Gelire Oranı (%)

Kategoriler	Frekans	Oran %
<10	1	1,05
10 – 29	12	12,63
30 – 49	27	28,42
50 – 69	26	27,37
70 – 90	13	13,68
> 90	16	16,84
Toplam	95	100

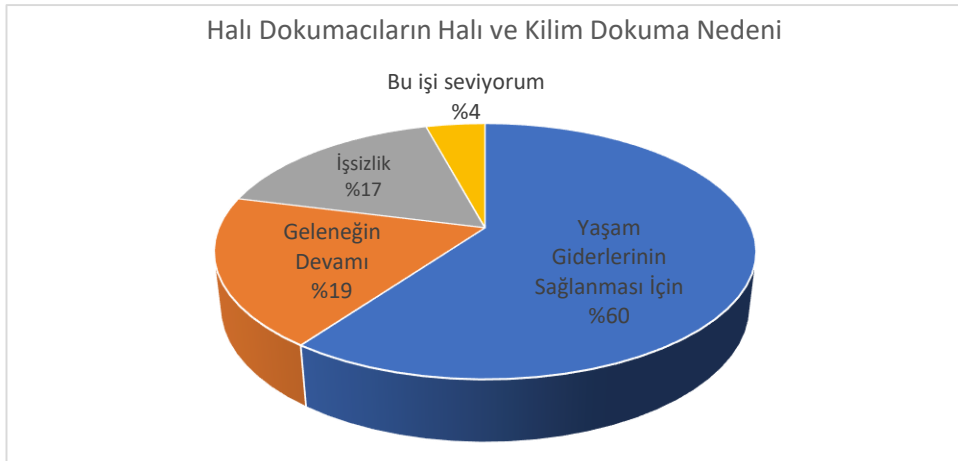
Çalışma kapsamında halı ve kilim üreticilerinin deneyimleri de incelenmiştir. Anket uygulanan halı ve kilim dokumacılarının %47'si halı dokuma sektöründe 2 – 9 yıl arası deneyime sahiptir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. Dokumacıların Halı ve Kilim Üretim Tecrübeleri

Yıllar	Frekans	Oran %
3 – 9	45	47,37
10 – 17	27	28,42
18 – 25	17	17,89
26 – 33	2	2,11
34 – 41	3	3,16
> 42	1	1,05
Toplam	95	100

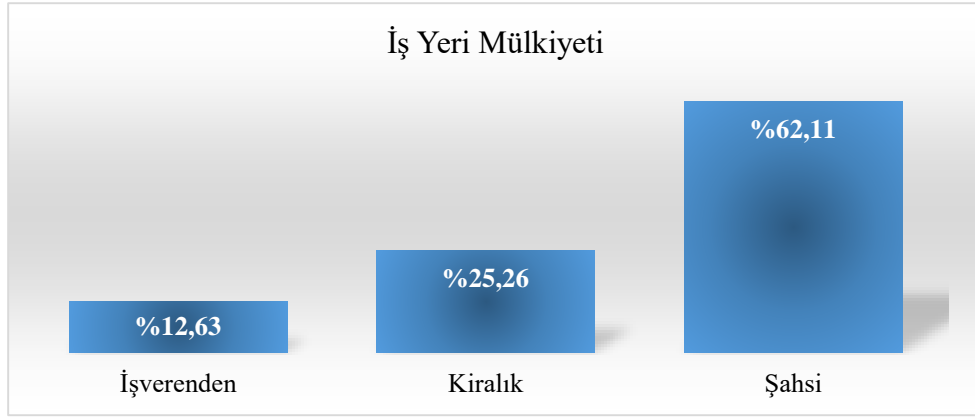
Daha önce de belirtildiği gibi, halı dokumacılarının çoğu, kendilerini desteklemek için halı dokumaya ek olarak başka alanlarda da faaliyet göstermektedirler. Çalışma kapsamında, halı dokumacılığın yanı sıra diğer işleri de incelenmiştir. Halı dokumacılarının büyük çoğunluğunun tarım ve hayvancılıkla da uğraştığı tespit edilmiştir. Görüşülen halı dokumacılarının %80'i tarım, esnafılık ve serbest meslek gibi diğer mesleklerle de uğraşmaktadır. Halı dokumacılığından elde edilen gelir tek başına yaşam masraflarını karşılamaya yetmemektedir. Halı dokumacılarının sadece %20'sinin yan işi yoktur.

Çalışma kapsamında görüşülen kişilere halı dokuma nedenleri sorulmuştur. Nedenlerin %60'ı temel yaşamsal giderleri karşılamak için halı dokumak şeklindedir. Görüşülen kişilerin %19'u halı dokuma geleneğini sürdürmek için bu işte çalışmaktadır. Bazı bölgelerde halı piyasasındaki durgunluk nedeniyle halı dokumacılığı azalmaktadır. Halı dokuyanların sadece %4'ü halı dokuma işini sevdiği için yapmaktadır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Dokumacıların Halı ve Kilim Dokuma Nedeni

Afganistan'da halı dokuma çoğunlukla evlerde ve aile işi olarak yapılmaktadır. Anket uygulanan halı ve kilim dokumacılarının %62'sinin kendi dokuma tezgâhları vardır, diğer bir ifade ile yaşadıkları evde halı ve kilim dokumaktadır. Görüşülen kişilerin sadece %13'ünün halı ve kilim üretim atölyesi bulunmaktadır (Şekil 4.17). Buna göre Herat'ta ev atölyelerinde oluşan geleneksel üretim işletmelerinin hâkim olduğu ifade edilebilir (Şekil 4.18).

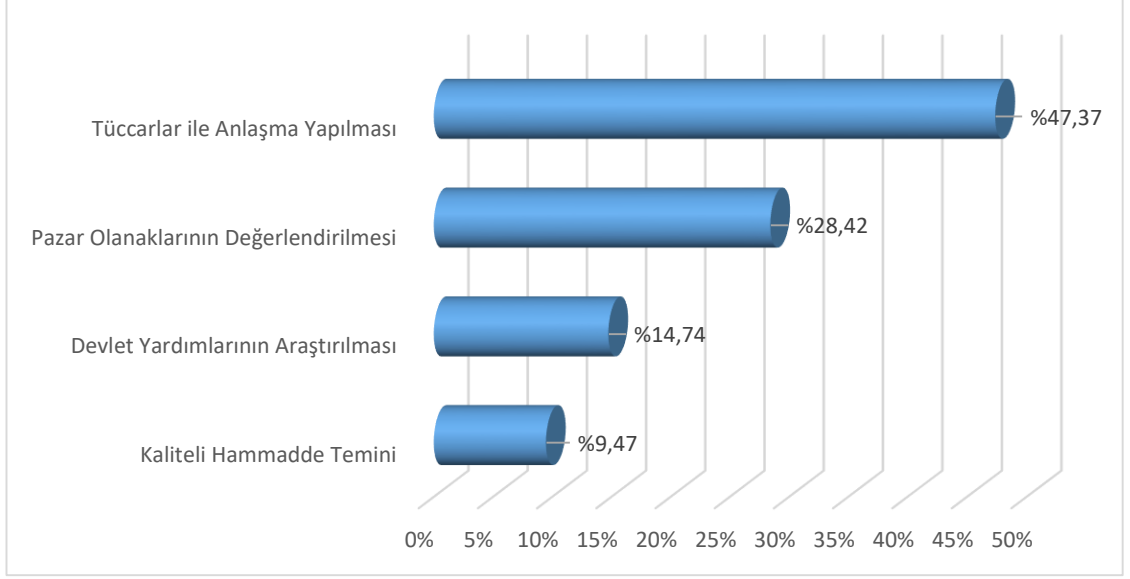

Şekil 4.17. Halı ve Kilim Dokuma Yerinin Mülkiyet Durumu

Şekil 4.18. Atölyede ve Evde Halıcılık (Herat İli)

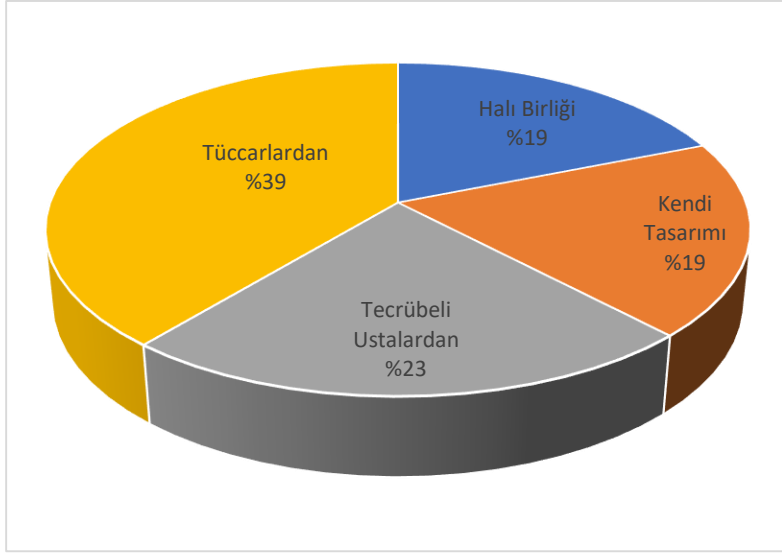
Bir işletmenin başarılı olup kar elde edebilmesi için, iş gücü yeterliliği, finansal istikrar, kaliteli hammadde tedariki, pazarlama yönetimi ve ortaya çıkabilecek darboğazları nasıl atlatacağına ilişkin bir stratejiye sahip olması gerekmektedir. Afgan halı dokumacılarının da üretime başlamadan önce oluşabilecek problemlere ilişkin önlemler alması gerekmektedir. Kamu ve özel sektör desteklerinin yeterli olmaması, pazarda yaşanan problemler, kaliteli hammadde tedariki ve finansal problemler Afgan halı dokuma girişimcilerinin en büyük sorunları arasında yer almaktadır.

Şekil 4.19. Halı ve Kilim Üretimine Başlamadan Önce Yapılan Faaliyetler

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin %47'si tüccarlarla anlaşma yaptıklarını, halı ve kilimleri tüccarların siparişlerine göre dokuduklarını, halı ve kilimlerin tamamlandıktan sonra aynı tüccarlar tarafından satın alındığını ifade etmişlerdir. Halı dokumacılarının sadece %9'u halı üretimi için kaliteli hammadde tedarik edebildiklerini ifade etmiştir. Anket yapılan üreticilerin %28'i halı üretim sürecine başlamadan önce satışa ilişkin araştırma yapmaktadır (Şekil 4.19).

Afgan halı ve kilimlerinde kullanılan tasarımlar geleneksel desen ve modellerdir. Klasik tasarımlar Avrupa pazarlarında iyi satılsa da son dönemlerde yabancı müşterilerin beğenilerine uygun halı ve kilim dokuma konusu önem kazanmıştır. Halı dokumacıları, halı tasarımları hazırlamak için Halı Birliğine, tüccarlara ve tecrübeli ustalara başvurmaktadır. Anket görüşmelerinde halı dokumacılarının %39'u halı ve kilim için tüccarlardan motif aldıklarını ifade etmişlerdir. Tüccarların yabancı müşterilerle doğrudan temas halinde olması, değişen talepleri ve trendleri takip edebilmesi nedeniyle dokunan halıların satışını kolaylaştıran bir eylem olarak ifade edilmiştir. Halı dokumacılarının yaklaşık %19'u kendi tasarımlarını yapmaktadır (Şekil 4.20).

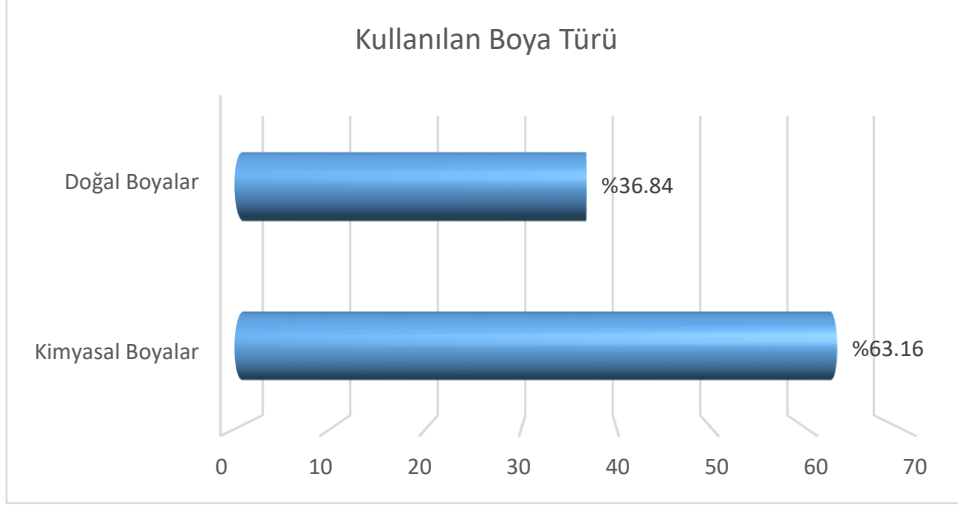
Şekil 4.20. Halı ve Kilim Dokumacılığında Motif Elde Etme

Halı ve Kilim Dokumada Hammadde Durumu

Halıcılıkta kaliteli ve uygun fiyatlı hammadde tedariki, halı dokuma endüstrisinin ve dolayısıyla halı dokuma ekonomisinin büyümesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Kaliteli hammaddelerin kullanımı aynı zamanda mevcut müşterileri elde tutmaya ve yeni müşterileri kazanmaya yardımcı olmaktadır. Afgan el dokuma halılarının dünya pazarlarında benzersizliğinin ana nedenlerinden biri kaliteli hammadde kullanımı ve mükemmel dayanıklılıktır.

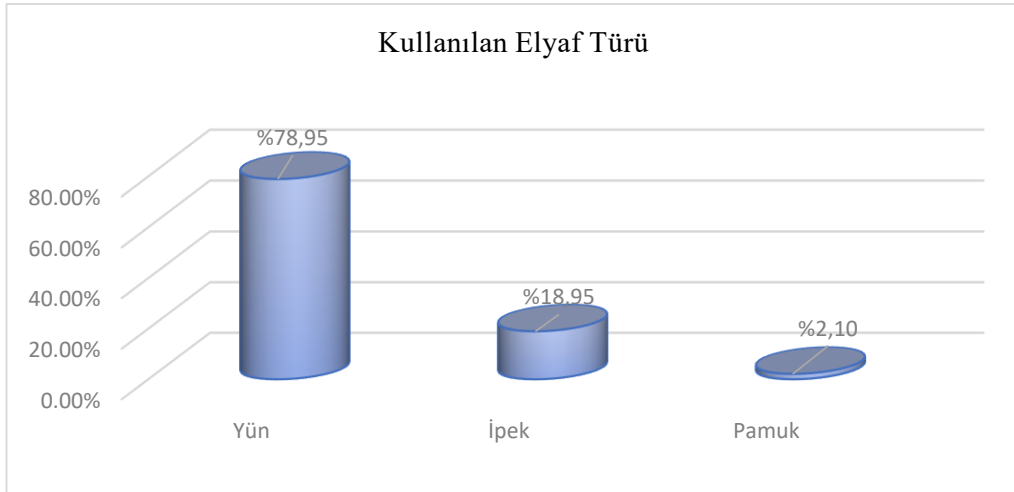
Halı dokumada ipliği boyamak için kullanılan boya türü, el dokuma halı ve kilim üretimi ile ilgili en önemli konulardan biridir. Geçmişten bugüne Afgan halılarında bitkilerden elde edilen doğal boyalar kullanılmaktadır. Geleneksel Afgan halıları bu nedenle eşsiz bir kaliteye ve renge sahiptirler. Afganistan'da el dokuması halı sektöründeki durgunluğın nedenlerinden birisi de günümüzde kimyasal boyalar ve kalitesiz hammadde kullanılmasıdır. Kimyasal boyalar ve kalitesiz hammadde kullanımı Afgan el dokuması halılarının dünya pazarlarındaki popülaritesini azaltmaktadır.

Şekil 4.21'de gösterildiği üzere, halı dokumacılarının %63'ü halı ve kilim üretiminde kimyasal boyalar, %37'si ise doğal boyalar kullanmaktadır.

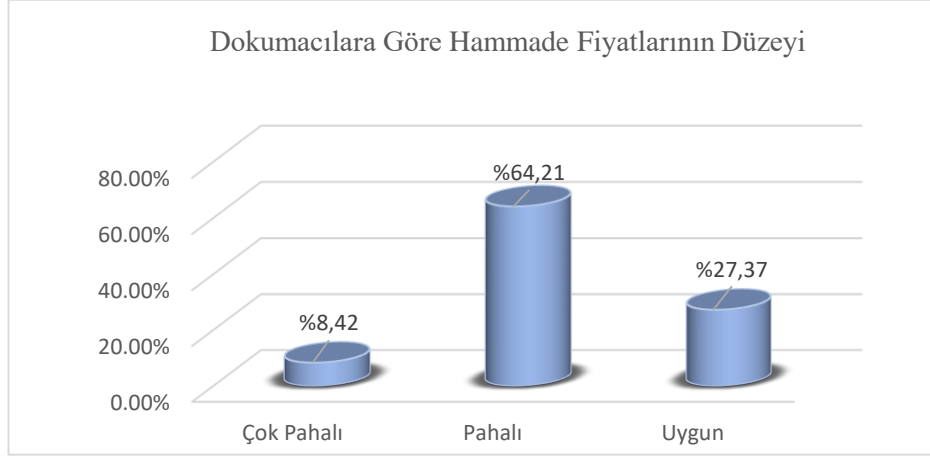
Şekil 4.21. Halı ve Kilim Üretiminde Kullanılan Boya Türleri

Halicilikta farklı elyaflar ile halı ve kilim üretimi mümkündür. Kullanılan elyaflar el dokuma halı ve kilimlerin kalitesinin belirlenmesinde önemli bir faktördür. Yün hem uygun fiyata hem de kaliteye sahip olduğu için, ağırlıklı olarak halı ve kilim üretiminde kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında anket uygulanan üreticilerden %79'u halı ve kilim üretmek için yün ipliği kullanmaktadır. Sadece %19'u yün ipliğe ek olarak ipek ipliği de kullanmaktadır. İpek ipliğinden yapılan halılar yüksek kalitededir, ancak yüksek fiyatları nedeniyle talebi doğal olarak da satışı daha düşüktür (Şekil 4.22).

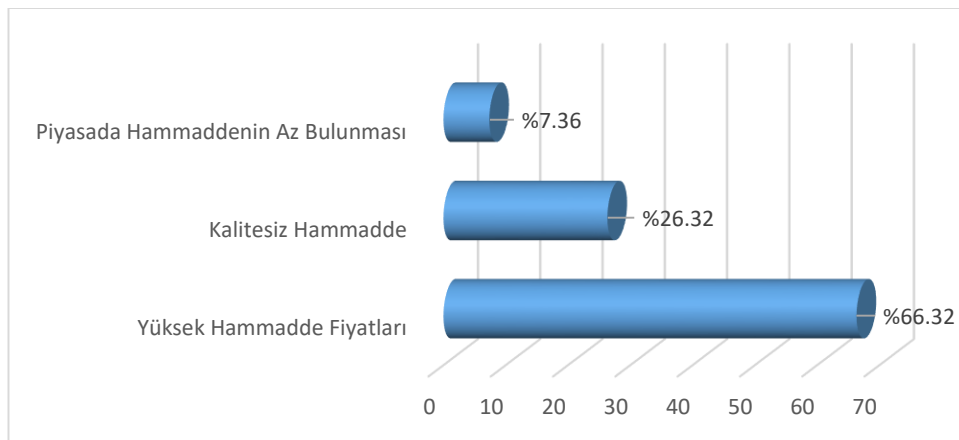
Şekil 4.22. Halı ve Kilim Üretiminde Kullanılan Elyaf Türü

Çalışma kapsamında anket yapılan üreticilerin %64'ü hammadde fiyatlarının pahalı olduğunu %27'si ise uygun olduğunu ifade etmiştir (Şekil 4.23).

Şekil 4.23. Dokumacılara Göre Hammade Fiyatlarının Düzeyi

Halı ve kilim üretimi için hammadde temini, halı dokumacıları için en temel adımdır. Bir yandan halı dokumacıları finansal problemler yaşarken diğer yandan ihtiyaç duyulan hammaddelerin kalitesi de önemlidir. Çalışma kapsamında, halı dokumacılarının %66'sı, hammadde tedarikindeki en önemli sorunu “yüksek hammadde fiyatları” olarak ifade etmektedir. Komşu ülkelerden düşük kaliteli hammadde ithalatı nedeniyle halı dokumacılarının %26'sı kaliteli hammadde eksikliğini önemli bir sorun olarak belirtmektedirler. Halı üreticilerinin %8'i halı hammadde tedarikinde piyasadaki hammadde eksikliğini önemli bir sorun olarak görmektedir (Şekil 4.24).

Şekil 4.24. Hammade Tedarikinde Yaşanan Sorunlar

Geçmişte Afganistan’da renk ve tasarım olarak birbirinden farklı 500’den fazla halı ve kilim üretilmiştir. Afganistan’ın her bölgesinde meşhur Afgan halıları ve kilimlerinin yanı sıra o bölgenin kültürüne özgü ve kendine ait farklı halı ve kilim türleri de üretilmektedir. Herat’ta Afgan halı ve kilimleri yanında Adreskani, Şindandi, Herati ve Beluçi gibi kendine özgü yerel halılar ve kilimler de üretilmektedir. Ancak son zamanlarda yerel halılar unutulmakta ve daha az dokunmaktadır. Çalışma esnasında, görüşülen dokumacıların yaklaşık %31’i Türkmen halı ve kilimlerini ürettiklerini, dokumacıların sadece %10’u Adreskani halı ve kilimleri ürettiklerini belirtmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Afganistan’da Dokunan Halı Türleri

Halı Türü	Frekans	Oran %
Türkmeni	29	30.53
Renkli	18	18.95
Mervi	13	13.68
Adraskani	10	10.53
Baloçi	9	9.47
Zahir Şahi	7	7.37
Kırmızı	5	5.26
Khal Mohammadi	4	4.21
Toplam	95	100.00

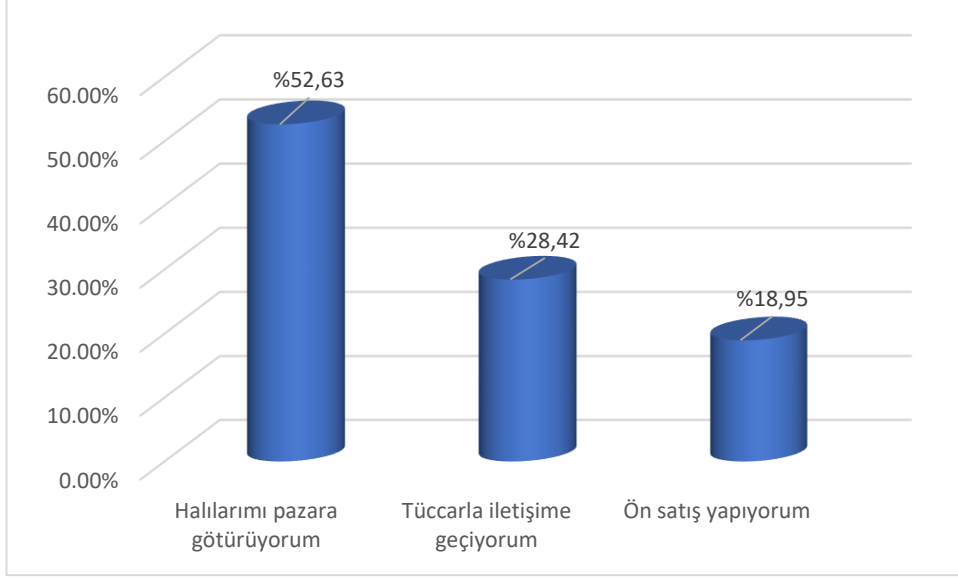
Halı ve Kilimlerin Satış ve Pazarlaması

Çalışma kapsamında görüşülen kişilere piyasada en çok hangi tip el dokuma halı ve kilim tercih edildiği sorulmuştur. Halı üreticilerinin %41’i renkli (yerel ismi), %25’i ise Türkmen halı ve kilimlerinin iyi bir satış pazarına sahip olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Piyasada Tercih Edilen Halı ve Kilim Türleri

Halı Türü	Frekans	Oran %
Renkli	39	41.49
Türkmeni	25	26.60
Mervi	9	9.57
Zahir Şahi	5	5.32
Kırmızı	5	5.32
Khal Mohammadi	5	5.32
Baloçi	4	4.26
Gelmori	2	2.13
Toplam	94	100.00

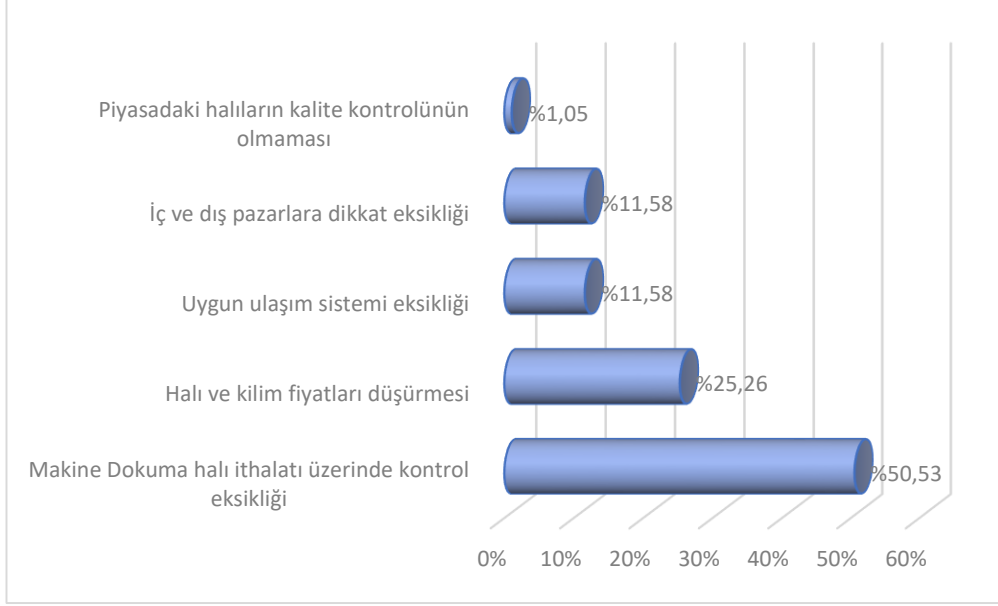
Afgan halı pazarının son yıllardaki zayıf yapısından dolayı el dokuma halı pazarlaması, halıcılarının en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. Afganistan'ın çoğu bölgesinde halı ve kilim için yerel pazarlar kurulmamaktadır. Geçmişte Kabil, Andkhoy, Herat ve Faryab'da haftalık ve aylık yerel pazarların kurulduğu ve halı üreticilerinin halılarını kolaylıkla pazarladıkları, bu nedenle halı ve kilim pazarlamasında ve satışında pek sorun yaşanmadığı ifade edilmiştir. Ancak son yıllarda diğer sektörler gibi halı pazarı da zarar görmüş olup, günümüzde çok az yerde kurulmaktadır. Çalışmada görüşülen kişilere halılarını nasıl pazarladıkları sorulmuştur. Ankete katılanların %53'ü halılarını halı pazarına götürdüklerini ifade etmiştir. Ankete katılanların %28'i halı üretimi bittikten sonra, önceden tanıdıkları tüccarlarla iletişime geçerek halılarını satmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Halı üreticilerinin %19'u halılarını dokumadan önce peşinat alarak üretime başladıklarını ifade etmektedir. Elde edilen sonuçlar, Afgan halı pazarının yapısında temel değişiklikler olduğunu göstermektedir (Şekil 4.25).

Şekil 4.25. Dokunan Halı ve Kilimlerin Pazarlanma Şekli

Çalışma kapsamında anket yapılan üreticilere halı ve kilimlerin satış bedellerini tahsil yöntemleri sorulmuştur. Bulgular, halı üreticilerinin %57'sinin halı satış bedellerini taksitler halinde ve/veya vadeli aldığını %43'ünün ise nakit olarak peşin alındığını göstermektedir. Bu durum, halı dokumacılarının çoğunun hammadde elde etmekte zorlanmasına neden olmaktadır. El dokuma halı satışı için pazarların yapısının değişmesi ve satış için iyi bir pazarın olmaması, pazarlamada önemli bir değişikliğe neden olmuştur.

Araştırmada, anket yapılan halı ve kilim üreticilerinin %50,53'ü halı ve kilim pazarlamasının önemli olduğunu ifade etmekte ve Afgan halılarının pazarlanmasında, makine halısı ithalatının üzerindeki kontrol eksikliğini en büyük sorunlardan birisi olarak görmektedirler. Üreticilerin %25'i halı pazarlamasındaki diğer sorunlardan birisinin halı ve kilim fiyatlarındaki düşüş olduğunu, %11,58'i düzenli bir ulaşım sisteminin olmamasının da önemli bir pazarlama sorunu olduğunu, çünkü halıların köylerde üretildiğini ve bunların düzenli olarak pazarlara taşınma olanağı olmadığını ifade etmişlerdir. Üreticilerin %11,58'i Afgan halı ve kilimlerinin pazarlanmasında iç ve dış pazarlar hakkında olan bilgi eksikliğini ana sorun olarak görmektedir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26. Halı ve Kilim Pazarlamasıyla İlgili Sorunlar

Afganistan’da devlet teşviklerinin eksikliği ve bankalar gibi borç verecek kuruluşların sınırlı olması Afgan halı üreticilerinin temel sorunlarından birisidir. Bu nedenle sermaye sıkıntısı çeken Afgan halı ve kilim üreticileri tüccarlardan ön ödeme veya avans almak durumunda kalmaktadır. Halı ve kilim üreticilerinin tüccarlarda ön ödeme veya avans almaları üretim yapmalarını sağlamakla birlikte diğer taraftan halı üreticilerinin tüccarlarla pazarlık şansını ortadan kaldırmakta, ürettikleri halı ve kilimleri daha ucuza satmalarına neden olmakta ve katma değer tamamen halı tüccarlarında kalmaktadır.

Görüşme yapılan Afgan halı üreticilerinin %55’inin halı ve kilim tüccarlarından avans almadıkları, %45’inin ise finansman sorunları yüzünden halı üretiminde güçlük yaşamaları nedeniyle avans veya ön ödeme aldıkları belirlenmiştir. Avans veya ön ödeme alan halı ve kilim üreticileri, bu avans veya ön ödemenin %81’ni tüccarlardan aldıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Halı Üretiminde Avans Alma Durumu

Avans Alma			
Evet			Hayır
%45,26			%54,74
Evet ise;	Tüccarlardan	%81,40	
	Hammadde satıcısından	%13,95	
	İşverenlerden	%4,65	

Afganistan’da halı ve kilim işletmeleri ev tipi işletmeler olduğu için kira gibi bir gider kalemi yoktur. Halı üretiminde genellikle hane halkı çalışmaktadır, dışarıdan istihdam yok denecek kadar azdır, tüm bunların yanında evlerinde halı dokuyan aileler vergi de ödememektedir. Bu nedenle halı ve kilim üreticiliğinin karlı bir iş olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan el dokuma halı ve kilimler dünya pazarlarında birer sanat eseri gibi değerlendirilmekte olup, bu sanat eserlerini satın almak isteyen ve yüksek bedel ödemeye hazır müşteri grupları bulunmaktadır ancak bu müşteri grubu oldukça sınırlıdır. Afganistan’ın el dokuma halı endüstrisindeki durgunluk, halı dokumacılarının gelirlerini düşürmektedir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde halı ve kilim üreticilerinin %55’i halı gelirlerinin yetersiz olduğunu, %45’i ise elde ettiği gelirden nispeten memnun olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan halı gelirini yetersiz görenlerin %46’sı halı dokumacılığının düşük bir kâr marjına sahip olduğunu düşünmektedir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. Halı ve Kilim Dokumacılığının Gelirinin Yeterliliği ile İlgili Görüşler

Halı ve Kilimden Elde Edilen Geliri Yeterli mi?			
Hayır			Evet
%54,74			%45,26
Hayır ise nedeni	Az Karlı	%46,30	
	Satış Pazarı Yok	%14,81	
	Düşük Fiyata Satılıyor	%31,48	
	Yüksek Maliyet	%7,41	

Halı ve kilim üreticileri ile yapılan görüşmeler sırasında halı ve kilim üretimi ve satışlarıyla ilgili memnuniyet düzeyi de incelenmiştir. Görüşme sonuçlarına göre halı üreticilerinin yaklaşık %55’i halı ve kilim üretimi ve satışından memnun olmadıklarını, %45’i ise memnun olduklarını belirtmiştir. Halı dokumacılarının halı üretimi ve satışından duydukları memnuniyetsizliğin nedenlerinin başında; Afgan halılarının

Pakistan'a kaçak yollarla taşınması, Pakistan markalarıyla satılması, komşu ülkelerden makine halısı ithalatı, el dokuma halı üretimi için kullanılan makinelerin eksikliği, yetersiz devlet desteği ve pazarlama sorunları gelmektedir.

Afganistan'da, yıllarca süren savaş nedeniyle, çoğu ekonomik sektörde üretici organizasyonları ve sektörleri destekleyici sivil toplum kuruluşları çok az sayıda kurulmuştur. Halı sektörü de bu durumdan istisna değildir. Yapılan araştırmalara göre, el dokuma halı kooperatifleri, ticaret odaları, kredi ve sigorta fonları ve halı dokumacılar birliği, el dokuma halı sektörü için hayati bir rol oynamakta ve el dokuma halı sektörünün gelişmesine yardımcı olmaktadır. Anketlere göre, Herat'taki halı dokumacılarının sadece %23'ünün Halı Birliğine üye oldukları görülmüştür, üreticilerin %77'si herhangi bir üretici örgütüne üye olmadıkları gibi üretici örgütleri hakkında hiçbir bilgilerinin de olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Halı Dokumacılarının Üretici Örgütlerine Üyelik Durumu

Üyelik		
Evet		Hayır
%23		%77
Örgütler	Halı Birliği	%100
	Halı Kooperatifleri	0
	Ticaret Odaları	0

Afganistan el dokuması halı sektörünün desteklenmesi Afganistan ekonomisi için oldukça önemlidir. Araştırmalara göre Afganistan'da halı ve kilim üreticilerine kredi veren banka, kamu kurumu ve kredi kooperatifleri bulunmamaktadır. Aynı zamanda, hükümet de halı üreticilerini ekonomik olarak desteklememektedir.

Halı üreticileri sermaye yetersizliği nedeniyle dokudukları halıları satana kadar yeni halı dokuyamamaktadır. Yeni halı dokuyabilmek üzere ihtiyaçları olan hammaddeleri alabilmek için halı satışının gerçekleşmesi ve halı satışından elde edilen paranın üreticinin eline geçmesi gerekmektedir. Sermaye yetersizliği nedeniyle halı üretiminde meydana gelen bu duraksamalar ciddi bir işgücü ve gelir kaybı yaratmaktadır.

Afganistan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Herat'ta da halı üreticilerinin hammadde tedariki için krediye ihtiyaçları vardır. Halı üreticileriyle yapılan görüşmelerde halı üreticilerinin %63'ü krediye ihtiyaç duyduğunu belirtirken, %38'i krediye ihtiyaç duymadıklarını ifade etmiştir. Krediye ihtiyaç duyan halı üreticilerinin %68'i krediye halı üretiminin ilk aşamalarında ihtiyaç duymaktadır (Çizelge 4.12). Afganistan halı endüstrisine yönelik kredi olanaklarının geliştirilmesi ve kamu teşviklerinin hayata geçmesi durumunda Pakistan'a giden halı dokumacılarının geri dönüşünün sağlanacağı ve geri dönen halı dokumacılarının istihdam edilmesiyle halı üretiminin artacağı ve halı endüstrisinin canlanacağı düşünülmektedir.

Çizelge 4.12. Halı ve Kilim Dokumacılarının Kredi İhtiyacı ve İhtiyaç Dönemi

Kredi İhtiyacı			
Evet			Hayır
%63,1			%37,9
Üretim Aşamaları	Başlangıçta	%68,3	
	Halı Yıkama ve kırpma	%20,0	
	Pazarlama Aşmasında	%11,7	

Afganistan'da halı dokumacılığı bir kadın mesleği olarak görülmektedir. Her on halı dokumacısından yedisi kadındır, diğer bir ifade ile Afganistan'da halı dokuyanların %70'i kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma sırasında, kapalı toplumsal yapı nedeniyle, kadın halı dokumacılarıyla görüşme olanağı bulunamamıştır. Yüz yüze görüşülen halı üreticilerinin %63'ü halı dokumada kadınların rolünün yüksek olduğunu ve Afganistan'da ekonomik sorunlar nedeniyle çocukların da halı dokuduklarını belirtilen üreticilerin %67'si halı dokumada çocukların rolünün düşük olduğunu ifade etmişlerdir (Çizelge 4.13; Şekil 4.27 ve Şekil 4.28). 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre Herat'ta yoksulluğun artması nedeniyle çocuk işçilerin günlük 5 TL yevmiye ile çalıştığı tespit edilmiştir. Bu değer halı dokuma endüstrisinde ödenen en düşük ücrettir.

Çizelge 4.13. Halı ve Kilim Üretiminde Kadınların ve Çocukların Rolü

	Kategoriler	Oran (%)		Oran (%)
Kadınların Rolü	Çok	63,16	Çocukların Rolü	4,21
	Orta	28,42		28,42
	Az	8,42		67,37
	Toplam	100.00		100.00

Şekil 4.27. Halıcılıkta Çocukların Rolü

Şekil 4.28. Halıcılıkta Kadınların Rolü

El dokuma halıların ülke ekonomisine ve hane halkına ekonomik faydaları olmasına karşılık sağlık sorunlarına yol açtığı da bilinmektedir. Halı dokumacılarının yaşadığı sağlık sorunları, sırt ağrısı, el ve bilek eklemlerinde ağrılar, görme sorunları baş ağrısı ve boyun ağrısı gibi sorunlarıdır. Çalışma kapsamında ve halı dokumacılarıyla yapılan görüşmelerde halı dokumacılarının ciddi sağlık sorunları yaşadıkları ifade edilmiştir. Bunların başında %47 oranı ile halı dokuma tezgâhında sürekli oturma nedeniyle sırt ağrısı gelmektedir (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Halı ve Kilim Dokuma Sürecinde Görülen Hastalıklar

Hastalık Görülüyor mu?			
Evet			Hayır
%100,00			%0
Evet, ise Hastalığın Türü	Sırt Ağrısı	%47,37	
	El ve bilek Ağrısı	%21,05	
	Görme Problemi	%15,79	
	Baş Ağrısı	%11,58	
	Boyun Ağrısı	%4,21	

Halı dokumacılığı gelişmiş tesislere ve makinelere ihtiyaç duyan bir sektör değildir. Ancak halı kırpma ve yıkama makinesi gibi bazı temel ekipmanların eksikliği, halı üretimini yavaşlatmaktadır. Pakistan'a halı ve kilim kaçakçılığı yapılmasının temel nedenlerinden birisi de Afganistan'da halı kırpma ve yıkama tesislerinin yetersizliğidir. Çalışma kapsamında görüşülen kişilerin %95'i halı üretiminde kullanılan ekipmanlar ile ilgili yetersizlik olduğunu, %5'i ise ekipmanların yeterli olduğunu belirtmiştir.

Makine halısı ithalatı Afganistan halı sektörünün en önemli sorunlarından birisidir. Geçmişte Afgan el dokuma halı ve kilim üreticileri Afganistan pazarında ürettikleri halı ve kilimleri satabilirken, Afgan tüccarların komşu ülkelerde Afgan el dokuma halı tasarımına sahip makine halıları ürettirip, ülkeye ithal etmeleriyle birlikte Afgan halı dokumacıları Afganistan pazarında rekabet edememişler ve pazarı makine halılarına kaptırmışlardır.

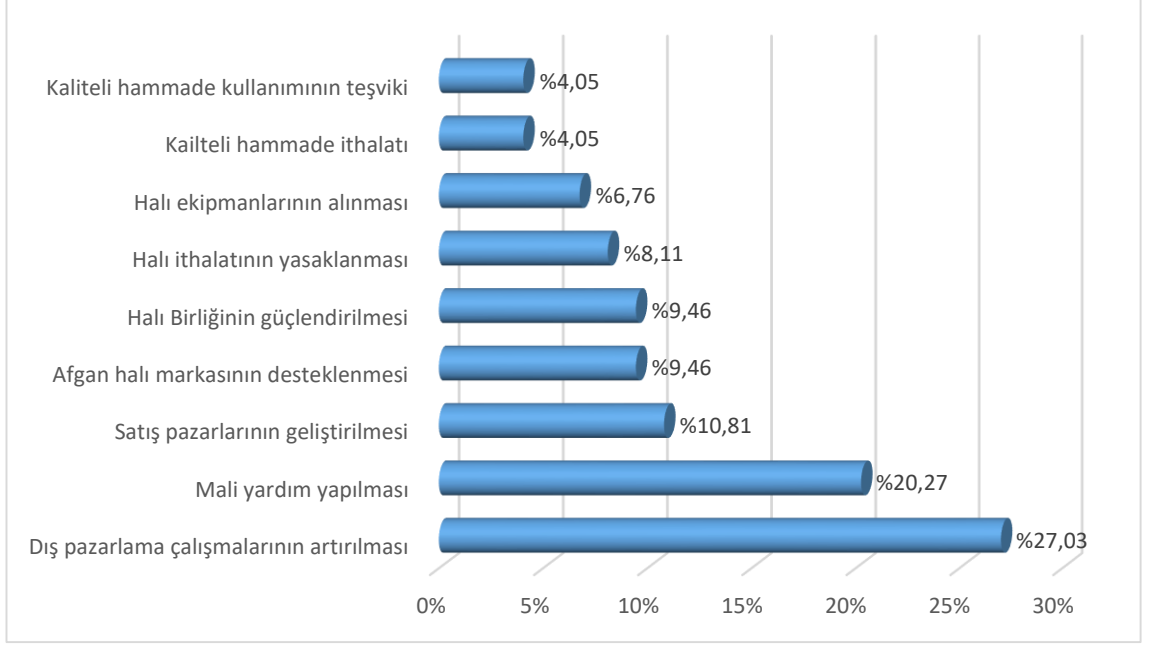
Makine halıları fiyat avantajı nedeniyle daha fazla talep görmektedir. Bu da Afgan el dokuma halılarının satışını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Çalışma sırasında görüşülen kişilere makine halılarının el dokuma halılar üzerindeki etkisi sorulmuş, yüz yüze görüşülen halı üreticilerinin %62'si makine halılarının el dokuma halıcılığını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Makine halılarının, Afgan el dokuma halıların satışlarını azalttığı ve fiyatların düşüşüne neden olduğu ifade edilmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Makine Halıların El Dokuma Halı ve Kilim Üretimi Üzerindeki Etkisi

Makine Halıların El Dokuma Halı ve Kilimleri Üzerinde Etkisi Var mı?			
Evet			Hayır
%62,11			%37,89
Evet, ise Nasıl	Satış ve fiyat üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır.	%84,48	
	Makine Halıları ucuz olduğu için el dokumalarının pazarını etkilemektedir.	%15,52	

Taliban rejiminin yenilgisinin ardından Afgan hükümeti, el dokuması halı sektörü de dahil olmak üzere tüm ekonomiyi canlandırmaya çalışmıştır. Hükümet, halı dokumacılarına halı kenti kurmak için arazi tahsis etmiş ve savaş nedeniyle Pakistan'a giden göçmenleri geri dönmeye teşvik ederek halı ve kilim sektörünü geliştirmeye çalışmıştır. Ancak bu sektör ülkenin yaşadığı iç sorunları nedeniyle son yıllarda önemini kaybetmiştir. Görüşme yapılan dokumacıların %99'u hükümetin halı üreticilerine yardım etmediğini belirtmiştir.

Çalışmada halı dokumacılarına Afganistan'ın el dokuma halı sektörünün iyileştirilmesine yönelik önerileri sorulmuş ve bunların %27'si Afgan el dokuma halı ve kilimlerinin küresel pazarlarda pazarlanmasını önermiştir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29. Halıcılığın Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Afganistan halı ve kilim sektörü pek çok sorunla karşı karşıyadır ancak bu sorunlar her bölgede farklıdır ve hatta her halı üreticisinin kendine özgü sorunları vardır. Halı ve kilim sektörü Afganistan ve Herat bölgesi için stratejik bir ürün olduğundan, üretimi ve ticareti iyileştirmek için mevcut sorunları incelemek önemlidir. Çalışma kapsamında anket yapılan halı ve kilim üreticilerinin yaklaşık %33'ü el dokuma halı ve kilimler için yeterli satış pazarının olmamasını en büyük sorun olarak belirtmiştir. Dokumacıların %19'u ucuz ve kaliteli hammadde tedarikini ciddi sorunlardan biri olarak belirtmiştir. Üreticilerin sadece %6'sı halı ve kilim üretirken oluşan yüksek üretim maliyetlerini sorun olarak görmektedir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Halı ve Kilim Üretiminde Karşılaşılan En Önemli Sorunlar

Sorunlar	Frekans	Oran %
Düşük satışlar	31	32.63
Hammadde ile ilgili sorunlar	18	18.95
İhracat Eksikliği	12	12.63
Uzman işgücü eksikliği	12	12.63
Makine Eksikliği	8	8.42
Sağlık Sorunları	8	8.42
Yüksek Üretim Maliyeti	6	6.32
Toplam	95	100.00

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Afganistan dünyanın önemli el dokuma halı ve kilim üreticilerinden birisidir. Afganistan halı dokumacılığının tarihi 2000 yıl öncesine dayanmaktadır. Afgan halıları, bu topraklardaki insanların kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan benzersiz bir tasarıma, renge ve kaliteye sahiptir. Halı sektörü, önemli bir ekonomik sektör olmasının yanı sıra, ülke kadınlarının elleriyle dokudukları değerli sanat eserleridir.

Hali hazırda yaklaşık 2 milyon kişi doğrudan halı dokumacılığı yapmakta ve bir milyondan fazla kişi yün üretimi, halı kesimi, iplik üretimi, halı yıkama ve tasarım gibi halı dokumacılığı ile ilgili diğer mesleklerde çalışmaktadır. Halı dokumacılarının yaklaşık %70'i kadınlardan oluşmakta ancak ekonomik sorunlar ve yoksulluk nedeniyle erkekler ve çocuklar da halı dokumaktadır. Afganistan'da el dokuma halı ve kilim üretimi için modern fabrikalar ve işletmelerin sayısı oldukça düşüktür, halı ve kilim üretiminin %95'i geleneksel yöntemle evlerde yapılmaktadır.

Afgan halıları ve kilimleri üretildikleri yer bakımından Afganistan'da üretilen halı ve kilimler ve Pakistan'da Afgan mülteciler tarafından üretilen halı ve kilimler olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki ülkede dokunan halı ve kilimler renk, tasarım ve kalite açısından Afganistan'ın tarihi geleneklerine uygun olarak üretilmektedir. Afganistan'da halılarının çoğu yünden yapılmaktadır. İpek ve pamuktan az sayıda halı ve kilim üretilmektedir.

Afgan halılarının yaklaşık %60'ı kuzey Afganistan'da ağırlıklı olarak Türkmenler tarafından dokunmaktadır. Faryab, Andkhoy, Balkh, Kabil, Herat ve Kunduz, Afgan el dokuma halılarının başlıca üretim ve ticaret merkezlerindedir.

Afganistan'ın el dokuma halı endüstrisi, son yıllarda yaşanan şiddetli durgunluğa rağmen iyi bir büyüme potansiyeline sahiptir. Halı endüstrinin istihdamın artırılmasında, milli gelirin artmasında ve kırsal kalkınmada önemli bir rolü vardır. Aynı zamanda, küresel müşteriler de Afgan halıları ve kilimleri ile ilgilenmektedirler, bu nedenle Afgan halı endüstrisi, küresel pazarlarda diğer ülkelerin benzer ürünleriyle rekabet etme kabiliyetine sahiptir. Her yıl Afgan halı ve kilim şirketleri Domotex Almanya, Hannover, Dubai ve Çin gibi uluslararası halı fuarlarına katılmaktadırlar. 2008, 2013 ve 2014 yıllarında Afgan halıları üstün kalitesiyle Domotex ve Çin'den birincilik ödülünü almıştır. Afganistan'ın el

dokuma halı ticareti 2001'den beri önemli ölçüde büyümüş ve 2005 yılına kadar 240 milyon dolarla en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Araştırmalara göre Afganistan'ın halı ve kilim ihracatının 2015 yılına kadar 500 milyon dolara ulaşması beklenmesine karşılık, savaşın devam etmesi, ülkenin iç sorunları ve sektöre yönelik destek programlarının olmaması nedeniyle 2019 yılında bu önemli ve stratejik malın ihracatı 29,6 milyon dolara gerilemiştir. Bu nedenlerden dolayı Afgan el dokuma halılarının İran, Türkiye, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerle rekabet gücü azalmış ve küresel ihracatının büyük bir kısmını kaybetmiştir.

Afgan halılarının büyük bir kısmı, kırpma ve yıkama makineleri eksikliği ve güçlü bir Afgan halı markasının bulunmaması nedeniyle, Pakistan'a kaçak yollardan ihraç edilip Pakistan markaları altında dünya pazarlarına satılmaktadır. Halı ve kilim ihracat istatistiklerine göre 2019 yılında sırasıyla 319 milyon dolar ile Hindistan, 81 milyon dolar ile Pakistan ve 73 milyon dolar ile İran ilk üç sırada yer alırken, Afganistan 29,6 milyon dolar ile sekizinci sırada yer almıştır. Araştırmalara göre Pakistan Afganistan'ın en önemli rakibidir.

Çeşitli araştırmaların sonuçlarına göre önemli el sanatlarından birisi olan halı dokumacılığı en kazançlı mesleklerden birisidir. Pek çok ülkede halı üreticileri iyi bir gelir elde ettiklerinden dolayı yan işler yapmaya ihtiyaç duymamaktadır. Ancak çalışmanın sonuçlarına göre halı üreticilerinin %80'i halı dokuma yanında başka işlerle de uğraşmaktadır. Görüşülen halı ve kilim üreticilerinin sadece %4'ü ilgilerinden dolayı halı dokumaktadır. Ancak bir sanat olarak halı dokumacılığı, halı dokumacılarının yaratıcılığına ve yeniliğe ihtiyaç duymaktadır.

Halı ve kilim dokumacılarının %47'si üretime başlamadan önce tüccarlar ile sözleşme yapmakta ve tüccarın talebine göre halı dokumaktadır. Bu durum halı ve kilimlerin daha hızlı satılmasını sağlamakla birlikte tüccarların bu ürünleri daha ucuza almasına neden olmaktadır.

Çalışma alanında, halı dokumacılarının %39'u halı dokuma tasarımlarını tüccarlardan tedarik etmekte ve halı dokumacılarının yalnızca %9'u tasarımlarını Halı Birliğinden sağlamaktadır. Araştırmalar, Pakistan'daki halı dokuma tasarımlarının çoğunun kamu

kurumlarının ilgili bölümlerinden, Hindistan ve İran'da ise genellikle el dokuma halı kuruluşlarından temin edildiğini göstermektedir.

Araştırmanın en önemli bulgularından biri halı ve kilim dokumacılarının ciddi bir finansman ve pazarlama sorunu ile karşı karşıya olduklarıdır. Halı dokumacılarının %45'i maddi sorunlar nedeniyle avans almak zorunda olup, %63'ü krediye ihtiyaç duymaktadır. Görüşme yapılan dokumacıların büyük bir kısmı küresel pazarlara girilmesi gerektiğini düşünmekte ve bu konuda desteğe ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmektedir.

Görüşme yapılan halı ve kilim üreticileri düzenli taşıma olanaklarının ve ulaşım yollarının olmamasının genellikle köylerde üretim yapan üreticiler için büyük bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir.

Afgan el dokuma halılarının özgünlüklerinden biri, yüksek kaliteli hammadde (Karakul / Galjai yünü) ve bitkisel boyalar kullanılmasıdır. Afganistan'da üretilen yün iyi bir parlaklığa ve uzun liflere sahiptir ve kullanılan boyalar oldukça dayanıklıdır. Maalesef son yıllarda tarım ve hayvancılık sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle verimlilikte düşüş yaşanmıştır. Afganistan halı sektörünün ihtiyaç duyduğu hammaddelerin sadece %40'ı yurt içinden sağlanmakta ve geri kalan hammaddeler diğer ülkelerden, daha düşük kalite ve daha yüksek fiyatlarla ithal edilmektedir. Bu sorun, halı dokumacıları için hammadde tedarik etme kabiliyetini ve el dokuma halıların kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Afganistan halı ve kilim sektöründeki durgunluğun çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi İran ve Türkiye'den yapılan makine halısı ithalatıdır. Herat'taki halı ve kilim üreticilerinin hükümetten makine halısı ithalatını kısıtlaması ve kontrol etmesi yönünde beklentisi bulunmaktadır.

El Dokuması Halı ve Kilimin SWOT Analizi

İç ve dış faktörleri incelemenin amacı, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi, aynı zamanda kullanabilecek fırsatların veya önlenebilecek tehditlerin bir listesinin yapılmasıdır. Stratejistler dış değerlendirme matrislerini kullanarak ekonomik, sosyal, kültürel, politik, teknolojik ve rekabetçi faktörleri değerlendirmektedir (Jami ve Gökdeniz 2017).

Afgan halı endüstrisinin SWOT analizi Şekil 5.1'de verilmiştir.

GÜÇLÜ YÖNLER

- Uzun bir tarihi geleneğe sahip olan Afgan el dokuması halıları dünyada olumlu bir imaja sahiptir. Ayrıca dünya, Afgan el dokuma halılarını Afganistan'ın en önemli ürünlerinden biri olarak kabul etmektedir.
- Afganistan, halı dokuma alanında yetmiş ve profesyonel işgücüne sahiptir. Dokumacılığın aileden geçmesi, halı işini bir "aile mesleği" haline getirmektedir.
- Kaliteli hammaddelere, özellikle doğal boyalara kolay erişim vardır ve hammadde maliyetleri düşüktür.
- Tercihli ticaret anlaşmaları ile Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'ne kolayca girme fırsatına sahiptir.
- Eşsiz Afgan tasarımlarının ve renklerinin kullanımı
- Afgan halılarının güzelliği, dayanıklılığı ve yüksek mukavemeti, halı üretiminde çeşitlilik.
- Rekabet avantajları.

ZAYIF YÖNLER

- Üretimin büyük kısmı evde yapıldığı için kalite standartlarına uyum sorunu olmaktadır.
- Yetersiz kesme ve yıkama kapasitesi (bitirme aşaması), bitmemiş halıların Pakistan'a taşınmasına ve ardından Pakistan halıları olarak ihraç edilmesine neden olmaktadır.
- Doğrudan ihracat olanakları yetersizdir.
- Küresel pazarın taleplerinin izlenmesi ve karşılanmasında güçlükler yaşanmaktadır.
- Yüksek üretim maliyeti.
- İhracatçılar ve üreticiler için devlet desteğinin eksikliği
- Afgan halı markalarının küresel pazarlarda tescil edilememesi.
- Ürün standartlarını yükseltmek için çaba gösterilmemesi.
- Yenilik ve yaratıcılık eksikliği
- Ticari bilgi ağlarının olmaması ve ihracatçıların e-ticarete aşına olmaması.
- Kötu ulaşım sistemi.
- Yetersiz finansal kaynaklar.

FIRSATLAR

- Afgan halıları uluslararası imajı daha da geliştirebilme potansiyeline sahiptir.
- Daha yüksek üretim kapasitesi kullanma yeteneği
- Afganistan ticaret şeklini değiştirebilir ve yabancı yatırımcıların sektöre olan ilgisini artırabilir.
- Pazarlama ve reklamcılık için yeni bilgi kaynaklarının varlığı
- Afgan halı markasını olabildiğince geliştirmek ve bilinirliğini arttırmak.
- İş fırsatları yaratmak ve yan işleri iyileştirmek.
- Tasarım, üretim, pazarlama, reklam ve ihracat alanında genç ve eğitimli profesyonelleri kullanma imkanı.
- Rekabette özel bir avantaja sahip olmak.
- Teknoloji geliştirme ve yenilik.
- Yabancı yatırım için devlet desteği.
- Potansiyel pazarların varlığı.
- Dünya çapında e-ticaretin gelişimi.

TEHDİTLER

- Komşu ülkelerle yapılan rekabet hızla artmış ve Afganistan, savaş yıllarında küresel pazar payının çoğunu kaybetmesi.
- Afganistan'ın yün endüstrisi savaş nedeniyle önemli kayıplar yaşamış, bu nedenle günümüzde sınırlı miktarda kaliteli yün üretilebilmekte bu da halıların kalitesini ve fiyatını etkilemektedir.
- Yeni rakiplerin ortaya çıkması.
- Yetersiz reklam, pazarlama faaliyetleri ve pazarlama araştırması.
- Uluslararası pazarda el dokuma halısı fiyatlarının düşürülmesi.
- Afgan halıları adı verilen düşük kaliteli halıların ihracatı.
- Makine halısı üretimini artması.
- Afgan halı tasarımlarını ve desenlerini kopyalaması.

Şekil 5.1. Afganistan Halı ve Kilim Dokuma Sektörü SWOT Analizi

Araştırma bulgularından hareketle Afganistan halı ve kilim dokuma sektörünün sorunlarının çözülmesi ve sektörün geliştirilmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Afganistan halı ve kilim dokuma sektörü, Afgan ekonomisinin önemli bir parçası olarak, hükümetin ve uluslararası toplumun mali ve teknik desteğine ihtiyaç duymaktadır. Sektörün geliştirilmesi için ulusal ve uluslararası fon kaynakları yaratılmalıdır.
- Çalışmalar sırasında hammadde tedarikinde ciddi sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Halı sektörünü iyileştirmek ve dolayısıyla halı ve kilim kalitesini artırmak için, halı dokumacılarının ucuz ve kaliteli hammaddeye ulaşmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.
- Halı ve kilim sektörüne en iyi hammaddeyi üretip tedarik etmek için tarım ve hayvancılık sektörünün güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede kalitesiz ve pahalı hammadde ithalatının önüne geçilirken, diğer taraftan tarım ve hayvancılık sektörünün de büyümesine katkıda bulunulacaktır.
- Makine halılarının komşu ülkelerden aşırı ithalatının önlenmesi ya da en azından kontrol edilmesi gerekmektedir. İthalatın sınırlandırılması Afgan el dokuma halı ve kilimlerinin iç pazarının büyümesine yardımcı olacaktır.
- Afgan halı ve kilimlerinin iç pazarını iyileştirmek için; halı ve kilim sergileri düzenlemesi, eskisi gibi aylık ve haftalık pazarlar oluşturması ve halkın Afgan halı ve kilimlerini kullanması teşvik edilmelidir.
- Afgan halılarının özellikle uluslararası pazarlarda, fuar, sergi ve konferanslarda düzenli ve sürekli olarak tanıtılması gerekmektedir. Yabancı ülkelerdeki Afgan elçilikleri Afgan halılarının ve kilimlerinin tanıtımına katkıda bulunmalıdır.
- Pakistan'a halı ve kilimin kaçaklığını önlemek için, devlet tarafından gümrüklerin ve Pakistan ile ortak sınırların kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu sayede halıdan elde edilen kazancın büyük bir kısmının ülke ekonomisine geri dönüşü sağlanabilecektir.
- Afgan halılarının Pakistan'a yasadışı ihracatını önlemek için halı üretiminin son aşamalarına (kesim ve yıkama) yönelik donanımlı halı dokuma atölyeleri kurulmalıdır.
- Halı ve kilim dokumacıları için tasarım hizmeti verecek kuruluşlar kurulmalı ve küresel talebe göre özel tasarımlar oluşturulmalıdır.

- Afganistan'daki halı dokumacılarının üretim süreci başlamadan önce de çeşitli önlemler alınmalıdır. Çünkü dokumacılar üretime başlamadan önce sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla halı dokumacılarının ihtiyaç duyduğu kredileri sağlayabilecek finans olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Finans kurumlarının geliştirilmesi sadece halı ve kilim dokuma sektörü için değil, Afganistan'daki diğer sektörlerin gelişmesi açısından da önemlidir.
- El dokuması halı ihracatının hacminin artırılması için Afgan el dokuması halı ihracatındaki vergiler düşürülmelidir.
- Halı dokuma merkezleri kurulması ve dokumacılara mali ve teknik destek sağlanması gereklidir. Bu sayede hem Afganistan'daki el halı ve kilim dokumacılarının gelişmesi hem de Pakistan'dan halı dokumacı göçmenlerin dönmesi teşvik edilecektir.
- El dokuma halılarıyla ilgili yeni pazar ve talep araştırmaları yapılmalıdır.
- Dünya pazarlarında düzenlenen el dokuma halı sergileri ve fuarlara katılım sağlanmalıdır.
- Elektronik ticaret ve internet aracılığıyla satış geliştirilmelidir.
- Afgan el dokuma halılarının düzenli ve sürekli olarak reklamı yapılmalıdır.
- Araştırmalara göre, uluslararası pazarda güçlü bir Afgan halı markasının olmaması çok ciddi şekilde hissedilmektedir. Değer yaratacak Afgan halı markası oluşturmak için aşağıdakiler dikkate alınmalıdır:
 - Afgan halıları ile diğer halılar arasındaki farkı gösteren kataloglar hazırlanması.
 - Afgan halılarının tasarım ve renk seçiminde Avrupalı müşterilerin zevklerine göz önüne alınması.
 - Halı üretiminin tüm aşamalarının yapıldığı halı kasabalarının kurulması, ziyaret edilmesi ve müşterilerin Afgan halısı almaya teşvik edilmesi.
 - Almanya'da Domotex gibi uluslararası halı fuarlarına katılmak.
 - Afgan halıları ihraç eden firmaların tescilinin ve ihraç edilen halıların uluslararası pazarlarda kalite kontrolünün sağlanması.
 - Halı üretimi için ithal edilen hammaddelerin kalite kontrolünün sağlanması.
 - Afgan halılarının tasarımının rakip ülkeler tarafından kopyalanmasının engellenmesi.

- Satışı yapılan halının Afgan Halısı olduğuna şüphe bırakmayacak bir altyapı kurulması.

Halı dokuma sektörü Afganistan için önemli ve stratejik bir alandır. Halı üreticileri halı üretiminde kullanılan hammaddelerin tedariki, desen ve tasarım geliştirme, tezgâh, makine ekipman, finansman ve pazarlama konularında desteklenmelidir.

Devletin gözetiminde Afgan halı ve kilimleri için saygın ve güçlü bir marka oluşturulması ve bu markanın uluslararası pazarlarda tanıtılması gerekmektedir. Afgan halı markası yaratmak, yabancı müşterilerin güvenini kazanacak ve sonuç olarak halı satışlarını artıracak ve halı sektörünün uluslararası pazarlardaki konumunu büyütecektir.

Sonuç olarak, halı ve kilim dokuma sektörünün büyümesi ve gelişmesine önem verilmesi bir anlamda ülke ekonomisine yardımcı olmak demektir. Artan üretim, ülkedeki işsizlik oranını düşürecek ve özellikle kırsal kesimde halı dokumacılarının sosyo-ekonomik durumunu güçlendirecektir. El dokuma halı ve kilim sektörünün gelişmesi aynı zamanda kırsal alanların gelişmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

Abidi, A., Harizi, T., Faouzi, S., Msahli, S. 2015. A general System of Handmade Carpet Geometry. *International Journal Of Modern Engineering Research*(2249–6645), 72-74.

ACCI. 2018. Afghanistan National Export Strategy 2018-2022 Carpets Sector. Ministry of Industry and Commerce. Kabul: Export Promotion of Afghanistan.

AEB. 2016. Afganistan Ekonomik Raporu. Kabil: Dünya Bankası. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/133091478581753334/pdf/Afghanistan-Development-Update.pdf>

Agheli, L., Salmani, U., Hosseini, M. 2017. Factors Affecting Market Share of Iranian Hand-woven Carpet. *International Journal of Economics and Financial*(2146-4138), 500-505.

Ahmadi, E. 2016. Kırsal Halı Dokumacılarının İpek Halısının Tasarıma Erişimi: Zanjan şehri. *İran Halı Bilimsel Araştırma Derneği*, 120-140.

Anonim. 2018. *Export of Afghan handmade carpets with the help of the United States.* <https://www.farshekashan.com/blog/details/1079/>-(Erişim tarih: 10.05.2020).

Anonim. 2019b. Afganistan'ın Halı Dokuma Sektörüne Türkiye Desteği. TRT. <https://www.trt.net.tr/dari/fgnstn/2015/08/04/hmyt-trkhyh-z-sn-t-qlyn-bfy-fgnstn-314195->(Erişim tarih:15.03.2020).

Anonim. 2019c. Afgan Halıları Dubai Fuarı'nda Birinci Ödülü Kazanmış. <https://p.dw.com/p/13z9->(Erişim tarih: 05.03.2020).

Anonim. 2019g. Expanding The Markets For Afghan Carpets. <https://www.usaid.gov/news-information/news/expanding-market-afghan-carpets->(Erişim tarih: 25.11.2019).

Anonim. 2019k. What Is An Afghan Rug? <https://www.finerugcollection.com/pages/what-is-an-afghan-rug->(Erişim tarih: 11.14.2020).

Anonim. 2020a. Afgan Halı İhracatı Geçmişe Göre %30 Düştü. <https://da.azadiradio.com/a/30219542.html->(Erişim tarih: 11.02.2020).

Anonim. 2020d. Afghan Carpet Weaving Complex. <https://da.azadiradio.com/a/28717395.html->(Erişim tarih:23.12.2019).

Anonim. 2020e. Afghan Carpets. <http://www.musicfortheeyes.com/products/carpets/afghan-carpets/>-(Erişim tarih:11.04.2020). adresinden alındı

Anonim. 2020f. *Carpet Making History.* <https://www.kcec.af/afghan-carpets->(Erişim tarih:12.05.2020).

Anonim. 2020h. In Afghanistan, Weaving Ancient Industry Back Into Global Market. <https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2019/0821/In-Afghanistan-weaving-ancient-industry-back-into-global-market->(Erişim tarih: 21.05.2020). adresinden alındı

- Anonim. 2020i.** Reduce exports of Afghan handmade carpets. <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-54231114>-(Erişim tarih: 23.06.2020).
- Anonim. 2020j.** War is Killing Afghanistan's Famed Carpet Industry. <https://nypost.com/2018/04/12/war-is-killing-afghanistans-famed-carpet-industry/>-(Erişim tarih: 12.05.2020).
- Anonim. 2020l.** How Afghanistan's Carpets Show The History of a Country Under Siege. <https://www.artandobject.com/news/how-afghanistans-carpets-show-history-country-under-siege/>-(Erişim tarih: 12.05.2020).
- ATB. 2014.** Afganistan'da Yatırım Fırsatları. Özel Sektör Geliştirme Genel M¼d¼rl¼ę¼. Özel Sektör Geliştirme Genel M¼d¼rl¼ę¼. Kabil: Ticaret Bakanlığı Yayınları.
- Balyemez, E. 2006.** Iğdir İli Kilim Dokumalarının Özellikleri Ve Dokuyucu Görüşleri. *GAZİ ÜNİVERSİTESİ*, 6-18.
- Banwal, A. 2005.** Sectoral Study on Handy-Crafts With Emphasis on Carpet Weaving. *KAS-KABUL-OFFICE 2005*, 13-14.
- Beyat, N., Rezvani, M., Rastgar, I., Qanbari, A. 2016.** Kırsal Alanında Halı Dokuma Sektörünün Durgunluğunu Etkileyen Faktörlerin Halı Dokumacıları Açısından Belirlenmesi ve Analizi. *Kurak Bölgelerin Coğrafi Çalışmaları*, 35-51.
- BF. 2018.** Handmade Carpets. Tehran: Barakat Foundation Research and Development Committee.
- Bilgin, H., Demir, E., Marco Lau, C., kinman, C. 2011.** The Turkish Handmade Carpet Industry: An Analysis in Comparison With Select Asian Countries. *Journal of the Textile Institute*, 515-520. doi:DOI: 10.1080/00405000.2010.498171
- Bilgin, M., Demir , E. 2008.** Türkiye El Halıcılığı Sektör Araştırması. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Cameron, S., ZAMAN, K. 2006.** Export Function Estimates for the Pakistan Carpet Industry. *The Pakistan Development Review*, 1287–1297.
- Charland, W. 2011.** War Rugs: Woven Documents of Conflict and Hope. *Art Education*(0004-3125), 25-32. <https://doi.org/10.1080/00043125.2011.11519149>
- CSO. 2001.** *Trade of Afghan Carpet and Rugs*. Kabul: Afghanistan Statistical Yearbooks. <http://cso.gov.af>
- Das, N., Sharma, S., Pandey A., Narayanan, B. 2018.** The Existence of Carpet Industry in Bhadohi, India. *Crimson Publishers*(2578-0271), 328.
- Demirüren, A. 2009.** Afghan Wools. *Journal of the Textile Institute Proceedings*(1944-7019), 78-86. <http://dx.doi.org/10.1080/19447016008664379>
- EPAA. 2005.** Expanding Exports, A Cornerstone for Developing Afghanistan's Economy. Kabul: Export Promotion Agency of Afghanistan.
- Erdoğan, Z., Özgen , Ö. 2006.** Sustainability of Handwo Sustainability of Handwoven Carpets in T en Carpets in Turkey: Problems and Solution Proposals in Relation to

Standards and Market Issues. *Textile Society of America Symposium Proceedings*, 341-345.

Faizi, W. 2014. Afghan Carpets's Export Situation. *Kabul University*, 12.

Gholamzade, M. 2016. Manifestation of More Than Three Decades of War in Afghan Carpets and Rugs. *International Conference on Research on Science and Technology* (s. 1-13). Berlin Germany: Isfahan University of Art.

Gökdeniz, S., Jami, M. 2017. Afganistan El Halısı İhracatında SWOT Analizi. *Sosyo Ekonomik Stratejiler V: Türk Dünyası Araştırmaları* (s. 146-157). Antalya: IJOPEC.

Goswami, K. 2007. Handmade Carpets: The Potential for Socio-Economic Growth. *The Public Sector Innovation Journal*, 2-5.

Goswami, K. 2009. Advances in Carpet Manufacture. New Delhi: Woodhead Publishing in Textiles: Number 87.

Green, P. 1988. Research for Marketing Decisions. *Prentice-Hall, Englewood*, 784.

Hansen, A., Rosell, P. D. 2012. Children Working in the Carpet Industry of Pakistan: Prevalence and Conditions. *ICF International*, 18-25. https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/key_workplac

Henning, R. 2006. *Building a Competitive Afghan Carpet Value Chain Through Informed Strategy And Productive Attitudes*. Kabul: USAID.

Herat Halı Birliği. 2019. Herat'ta Halı ve kilim Dokuma. Herat.

İHB. 2019. Dünyadaki El Dokuma Halı İhracatı Hakkında Rapor. İran El Dokuma Halı Üreticileri ve İhracatçıların Birliği. Tehran: Halı Dergisi. <http://www.ircpe.com/1001-handmade-carpet-reports>

Karatay, S. 2019. Aksaray Yöresi Halı ve Düz Dokuma Örnekleri. *kalemisi Dergisi*, 4970.

Karimi, Z. 2008. The Effects of International Trade on Gender Inequality: *The Levy Economics Institute*(12504-5000), 1-20.

KCEC. 2018. Export of Afghan Carpet and Rugs . Kabul: USAID. <https://www.kcec.af/afghan-carpets>

Keshawarz, H., Merasi, M. 2012. Afganistan'daki Savaş Halılarının Evriminin İncelenmesi. *İran Halı Bilimsel Araştırma Derneği*, 65-75.

KTM. 2017. Afganistan Ülke Raporu. Kabil: Kabil Ticaret Müşavirliği.

Latifi, S., Saadi, H., Faami, H. 2012. Kadın Halı Dokumacılarını Güçlendirmede Kırsal El dokuma Halı Kooperatiflerinin Rolünün Değerlendirilmesi Örnek Olay: Hamadan İli. *Coğrafya ve Çevre Planlama Dergisi*, 119-132.

Light, I., Rezaei, S., Dana, L.-P. 2013. Ethnic minority entrepreneurs in the international carpet trade: an empirical study. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 18(2), 125 - 153.

- Lone, T. 2016.** Livelihood Dependence of Carpet Weavers in Kashmir: A Case. *Industrial Engineering Letters*(2224-6096), 18-22.
- Mashal, M. 2013.** Afganistan'da Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin ve Bölgesel Ticaretin Gelişimi. *University of Central Asia* , 1-27.
- McCord. 2007.** An Analysis of Business Opportunities Within Afghanistan's Carpet Sector. Kabul: McCord. <https://corpora.tika.apache.org/base/docs/govdocs1/767/767477.pdf>
- Mohammadi, S. 2016.** Persian Carpet Manufacturing: Value Chains, Governance, And Embeddedness. *QUT Business School Queensland University of Technology*, 5-4.
- MTI. 2013.** An Overview of Afghanistan Trade. Kabul: Ministry of Trade and Industry of Afghanistan.
- Naji, M. 2007.** Weaving and the Value of Carpets: Female Invisible Labour and Male Marketing in Southern Morocco. *Pro Quest LLC*, 36.
- Nasrat, S., Karimi, T. 2016.** The Afghan Carpet Industry: Issues and Challenges. *Economic Alternatives*(4, 2016), 475-481.
- NG. 1999.** The Pazyryk Rug and The Scythians An Ancient Art Revealed. The MagicCarpet: <https://www.themagiccarpet.biz/oriental-rugs-d2/pazyryk-rug-c54/>
- Pain, A., Ali, M. 2006.** Understanding Markets In Afghanistan: A Case Study of Carpets in Andkhoy. *Afghanistan Research and Evaluation Unit*, 4-7.
- Paterson, A. (2006). Going to Market: Trade and Traders in Six Afghan Sectors. *The Afghanistan Research and Evaluation Unit*, 1-56.
- Penahi, H., Assadzadeh, A., Taheri, K. 2013.** Strategic Planning to Implement e-Commerce in Handmade Carpet:A SWOT Matrix Approach.*IEEEExplore*, 1-18.
- Qolizadeh, H., Mezroee, İ. 2015.** İran El Dokuma Halılarının Satışını Etkileyen Faktörlerin Araştırılması. *İran Ulusal Halı Derneği*, 967-977.
- Rehman, A., Amir, Z., Khan, W. 2012.** Strategising Indian Carpet Industry to overcome the impact of economic crisis with special reference. *SSRN*, 1-12.
- Rezvani, R. 2013.** Kırsal Alanlarda Halı Dokuma Sektörünün Durgunluğunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *İran Ulusal Halı Derneği*, 13-27.
- Rostami, F. 2014.** Review of International Competitors for the Export of Handmade Carpets. *Carpetour*, 41-45.
- Sadhna. 2016.** Role of Carpet Industry in Economic Growth of India. *International Journal For Innovative Research In Multidisciplinary Field*, 5-11.
- Sarı, H. 2017.** El Halı Dokumacılarının Kullandıkları Ekipmanlar ve Dokuma Kaynaklı Bedensel Rahatsızlıkları. *Journal of Engineering Sciences and Design*(308-6693), 301-308.

- Sarvestani, M., Jandaghi, G., Fathi, M., Maleki, M. 2019.** Future Studies of Iran Handmade Carpet Industry Using Critical Uncertainty Approach. *Semiannual Journal of Iran Futures Studies*, 141-169.
- SERKA. 2019.** *TRA2 Bölgesi Yöresel Ürün Pazarlama Stratejileri*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı.
- Shafiee, M., Dawodi, Z. 2017.** Investigating the Position of Iranian Handmade Carpets from the Perspective of European Customers. *Journal of Brand Management*, 78-82.
- Shahbazi, M. 2016.** Identification and Prioritization of Strategic Components Affecting The Position of The National Brand of Iranian Handmade Carpets in The Global Market. *Scientific Research Association of Iranian Carpet*, 47-55.
- Tofan, N. 2011.** *Afghan Handicrafts*. Kabul: Ministry of Economy.
- UNIP. 2012.** *Lessons From Afghanistan's History for the Current Transition and Beyond*. Washington: United States Institute of Peace.
- USAID. 2019.** Export, Jobs and Market Linkages in Carpet Value Chains. Kabul: USAID.
- Wagner, L. 2007.** Afghanistan: Ruf Danger Zone. *National Floor Trends Magazine*, 54-55.
- Yeşil, Y., Ertekin, Ş., Yurdadoğ, V., Demirtürk, S. 2017.** Sosyo Ekonomik Stratejiler. *Sosyo Ekonomik Stratejiler 5: Türk Dünyası Araştırmaları* (s. 146-150). İstanbul: IJOPEC.
- Yıhsu. 2016.** The Handmade Effect: What is Special About Buying Handmade? *International Review of Management and Business Research*(2306-9007), 594-609.
- Yıldırım, S. G. 2018.** Göç ve Afganlar: “İstikrarlı Mülteciler”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128 - 159.
- Young, J., Raj, D. 2017.** Industrialization Strategy for Nepalese Carpet Industry. *International Journal of Economic and Business Management*(2384-6151), 29-43.

EKLER

Ek 1. Saha Araştırması Anket Soruları

Anket No:

Adı - Soyadı		İl	
Cinsiyet	Kadın ☐ Erkek ☐	İlçe	
Yaş		Hanedeki kişi sayısı	
Eğitim		Toplam aylık aile geliri	
Medeni Durum	Evli ☐ Bekâr ☐		

- Halı ve kilim dokumacılığını hangi amaçla yapıyorsunuz?
 - Boş zamanları değerlendirmek için
 - Aile ekonomisine katkıda bulunmak için
 - Bu mesleği seviyorum
 - Diğer:.....
 - Geleneği devam ettirmek
 - İşsizlikten
- Ailenizin temel geçim kaynağı nedir?
.....
- Halı dokumacılığın yanında başka gelir kaynağınız da var mı?
Evet Hayır
- Dokumacılık gelirin toplam aile geliri içerisindeki oranı (%) nedir?..... %
- Halı ve kilim dokumaya kaç yaşında başladınız?
.....
- Kaç yıldır halı ve kilim dokumacılığı yapıyorsunuz?
.....
- Dokumacılığa ara verdiğiniz oldu mu? Evet Hayır
- “Evet” ise ne kadar süre ve neden?
..... süre
Nedeni:.....
.....
- Halı ve kilim dokumayı kimden öğrendiniz?

a. Ailemden Kurstan

Diğer:.....

b. Komşulardan Ustadan

10. Günde kaç saatinizi dokumaya yapmaya ayırıyorsunuz?

a. 1–2 saat b. 2–4 saat c. 4–6 saat d. 7 saat ve üstü

11. Halıyı nerede dokuyorsunuz?

a. Evde b. Atölyede c. Evde ve atölyede d. Diğer

12. İşyeri mülkiyeti açısından nasıl?

a. şahsi b. işverenden c. kiralık d. Diğer

13. Hangi halı türünü üretiyorsunuz?

.....

14. Hangi kilim türünü üretiyorsunuz?

.....

15. Piyasada en çok hangi tür halı tercih ediliyor?

.....

16. Halı üretiminde hangi elyafları daha çok kullanıyorsunuz?

a. Yün b. Pamuk c. ipek d.

Diğer:.....

17. Kilim dokumada kullandığınız motif ve kompozisyonu nereden temin ediyorsunuz?

a. Geleneğe bağlı olarak yapıyorum c. Tüccarlardan

b. Kurstan d. Diğer

.....

18. Halı dokuma için avans alıyor musunuz? Evet Hayır

19. Eğer Evet kimden?

a. Tüccarlardan b. Halı dokuma Birliği c. Diğer

.....

20. İplikleri kendiniz mi boyuyorsunuz?

a. İpliği kendim boyuyorum

b. Kök boya ile boyanmış ipliği satın alıyorum

- c. Fabrikasyon iplikleri alıyorum
d. Diğer

21. Lifleri boyamak için hangi boyaları kullanıyorsunuz?

- a. Doğal boyalar (bitkisel) b) kimyasal boyalar

22. Hammaddeleri fiyatı nasıl buluyorsunuz?

- a. Ucuz b. Uygun c. Pahalı d. çok pahalı

23. Bir halı ($12m^2$) üretmek için ne kadar hammadde kullanılır?

	B/ Kg	Kg fiyatı
Yün		
Pamuk		
İpek		

24. Bir halı ($12m^2$) üretmek için kaç işçiye ihtiyaç vardır ve ne kadar sürer?

İşçi sayısı	Her işçinin ücreti (günlük)	Zaman (gün)

25. Bir kilim ($6m^2$) üretmek için ne kadar hammadde kullanılır?

	B/ Kg	Kg fiyatı
Yün		
Pamuk		
İpek		

26. Bir kilim ($6m^2$) üretmek için kaç işçiye ihtiyaç vardır ve ne kadar sürer?

İşçi sayısı	Her işçinin ücreti (günlük)	Zaman (gün)

27. Günde kaç cm. halı dokuyabiliyorsunuz?

28. Dokumaları genellikle hangi aylarda yapıyorsunuz?

- a. Yaz aylarında b. Kış aylarında c. Baharda d. Her zaman

29. Bir halının ($12m^2$) satış fiyatı ne kadardır?

- a. 100-200 \$ b. 200-300 \$ c. 300- 500\$ d. Diğer

.....

30. Bir kilimin ($12m^2$) satış fiyatı ne kadardır?

- a. 100-200 \$ b. 200-300 \$ c. 300- 500\$ d. Diğer

.....

31. Halı ve kilimleri kime satıyorsunuz?

- a. Tüccarla b. Halı dokuma Birliği c. yerel pazara d. Diğer

32. Dokuduğunuz kilimleri pazarlıyorsanız hangi tür iplikler daha çok talep görüyor?

- a. Yün b. Pamuk c. İpek c. Diğer

33. Halı ve kilim dokumada en çok hangi renkleri tercih edilir?

.....

34. İlinizde dokunan kilimleri satan mağaza var mı? Evet Hayır

35. Kilim dokumacılığında elde ettiğiniz gelir yeterli mi?

- a. Yeterli b. Az yeterli c. Yetersiz

36. Halı dokumanın başında aşağıdakilerden hangisini yaparsınız?

- a. Pazar değerlendirmesi ve araştırma
b. Devlet Yardımının Araştırılması
c. Tüccarlarla sözleşme
d. Diğer

37. Halı ve kilim pazarlaması nasıldır?

	Satış Tutarı(m^2)	Satış Fiyatı(m^2)	Satış Yeri	Satış Zamanı	Kime Satıyorsunuz	Ulaşım Maliyeti	Satış Tipi (Top\Pera)
Halı							
Kilim							

38. Ödeme şekilleri nelerdir? a. Nakit b. Taksitler halinde c. Diğer.....

39. Halı satışından memnun musunuz? Evet Hayır

40. Eğer hayır ise, neden?

.....

41. Halı üretiminde kullandığınız bilgi kaynakları nelerdir?

- a. Halı Dokuma Birliği
b. Tüccarlar
c. Hammadde satıcıları
d. Bilgiye ihtiyacım yok
e. Diğer

42. Halı üretim sürecinde en büyük sorunun ne olduğunu düşünüyorsunuz?

- a. İhracatta devlete desteklerinin yetersizliği
- b. Satış olanaklarının kısıtlı olması
- c. Üretim makineleri eksikliği
- d. Yetersiz devlet desteği
- e. Markalaşmanın olmaması
- f. İşgücü eksikliği
- g. Hammadde temininde zorluklar
- h. Yüksek üretim maliyeti
- i. Mesleki hastalıklar
- j. Diğer

43. İthal makine halılar Afgan el halıların üretimini ve satışını etkiledi mi?

Evet Hayır

44. “Evet” ise nasıl?

45. Devletten destek alıyor musunuz? Evet Hayır

46. “Evet” ise hangi destekler:

47. Bir halı üreticisi olarak, devletten talep ve beklentileriniz nelerdir?

.....

48. Dokumacılık için krediye ihtiyacınız var? Evet Hayır

49. Eğer evet ise, üretimin ne zaman ve hangi aşamasında?

- a.
- b.
- c.

50. Eskiden dokunan kilimler ile günümüzde dokunan kilimler arasında ne gibi farklar bulunmaktadır?

- a. Araç- gereçlerinde
- b. Kompozisyon özelliklerinde
- c. Tekniklerinde
- d. Desen ve motiflerinde
- e. Diğer.....

51. Kilim dokuyuculuğu sağlığınızda bir problem yaratıyor mu? Evet Hayır

52. “Evet” ise ne gibi sağlık sorunları ortaya çıkıyor?

- a. Görme bozukluğu
- b. Boyun ağrısı
- c. Sırt ağrısı
- d. El ve bilek ağrısı
- e. Bel ağrısı
- f. Diğer.....

53. Afgan kilim dokumalarının geliştirilmesi için önerileriniz var mı?

.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Habibullah ELTAF
Doğum Yeri ve Tarihi : Afganistan, Herat 08.06.1990
Yabancı Dil : Türkçe ve İngilizce
Eğitim Durumu
Lise : Enqelab Lisesi, Herat, Afganistan.
Lisans : Herat Üniversitesi, Herat Afganistan.
Yüksek Lisans : Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
Çalıştığı Kurum/Kurumlar : DAAKAR 2015-2016, Azizi Bank 2016-2017.
İletişim (e-posta) : habibeltaf7@gmail.com